

Адреса:

Redakce
„Ukr. Skytalec“
Ukr. Tábor,
Josefov,
Čecho-Slov.
Republika
Europe.

Редакція застерігає собі право
робити поправки
в рукописах.
Рукописів
не
звертається.

УКРАЇНСЬКИЙ СКИТАЛЕЦЬ

ілюстрований місячник

1922.
ЛИПЕНЬ.

Йозефів.

25. 7. 1922.

Ч. 15.
ЛИПЕНЬ.

Видає Культурно-просвітний Кругок.

Світлини Фотогр. Секції К. П. К. —

Редагує пор. Петро Будз.

За редакцію відповідає Карель Крацік.

З М І С Т:

	Стор.
* * *	1
Олесь Г.: Проголошення польської амністії в укр. таборі в Йозефові	2
Инж. сот. летун Р. Земик: Дещо про летунство У. Г. А.	4
Чет. Мирон Дольницький: Над пропастью	6
Петро Будз: З життя-буття в таборі в Йозефові	8
Іван Вінтоняк: Укр. галицький курінь у Полтаві 1918. р.	9
П. Б. і Б. О.: 2. (коломийська) бригада в червневій протипофензиві 1919. р.	11

	Стор.
З життя поза табором	12
П. В.: Волинь під військовим зарядом Галичан 1919. р.	14
Оповідки	16

СВІТЛИНИ:

Літак-великан, що привозив гривні з Берліна на Україну 1919. р.	5
Руханкові вправи в укр. таборі в Йозефові	9
Укр. робітничча сотня пор. Щирби в Кральовому Градці	13

Предплата з пересилкою виносить:

	річно:	піврічно:
в Чехословаччині	50 Кч	25 Кч
в Югославії	60 Дин.	30 Дин.
в Австрії	8000 К	4000 К

	річно:	піврічно:
в Німеччині	300 М.	150 М.
в Канаді	3 \$	1'5 \$
в Злуч. Держ. Півн. Амер.	2 \$	1 \$

Ціна одного примірника в Чехословаччині без пересилки 4 Кч.

*

16067

»Кожиний думай, що на Тобі
Міліонів стає стоїть,
Що за долю міліонів
Мусиш дати їм одвіт.»

Тяжкі, кроваво-оловяні хмари нависли непорушною скалою над всею Україною.

Вузчу нашу Батьківщину змінив пахабний наїздник із заходу в воєнний табір свого свавільного жолдацтва, в якому нема мови, не то про життя, а животіння властивого господаря цієї землі.

Менше може рафінованому окупантові зі сходу прийшла в поміч у винищуванню всього, що українське, сама природа. Мареве пошестинх недуг і ще страшнішого від них голоду панує там всевладно. Чужі місії ствердили численні случаи людодства на Україні.

Нам годі собі уявити, не то поняти, як можна їсти мясо чоловіка — тіло найближчих дорогих осіб.

Але болючо відчуваємо, що на всіх землях України діється щось страшного та здаємо собі справу, що ми не можемо, не сміємо допустити до цього, щоби такий стан трівав довго.

Тяжке лихоліття, що грозить припиненням розвою нашого народу на десятки, або й сотки літ, кличе нас до великого, святого діла: Освободження й зеднання всіх земель України.

І за цим кличем ми мусимо піти.

Бо, чи ж мислиме, щоби ми — що пірванням в падолисті 1918. р. за кріс прийали добровільно неначе хрещення на досмертних борців за свободу й незалежність нашої Вітчизни, хрещення, якого ніяка сила не може стерти, ми, що були хоч і коротко свободними господарями у незалежній Батьківщині — віддали добровільно наші спини під соромне й тяжке ярмо вороже?!

В кожного, хто має хоч крихітку мужеської честі, відповідь лиш одна: Ні й ніколи!

Це диктує здоровий розум.

Але велике діло звільнення нашого народу від ворожих пут вимагає від нас чогось більшого, чим купецької калькуляції, воно вимагає всецілого віддання себе святій справі.

Захоплені великою ідеєю освободження Вітчизни та научені досвідом попередніх літ, ми мусимо відродитися.

Лиш у власній національній державі зможе наш нарід жити повним життям, розвинути вроджені здібности та зайняти належне місце в сімі народів світа.

І шлях до осягнення державности ясний.

Його показують оточуючі нас із усіх сторін вороги, що по загарбанню наших земель намагаються знищити з корінням все, що українське.

Що ж, як не страх перед величчю й могутістю великого українського народу й певність, що цей сплячий Титан вкінці проснеться та унімнеться о належні йому права, приневолює їх так поступати.

Так, наші вороги певні, що опам'ятавшися український нарід стане незнищимим заборолом проти їхніх жадних посягань.

Цей ворожий страх, згадка, що недавно ще жили ми у власній державі, що наша армія потрафила голими штиками гнати уоружених від стіп до голови ворогів сотками кілометрів та наша неутасима жажда повного життя у власній державі, мусять стати для нас джерелом не-

похитної віри в світлу будучність українського народу та незламної волі прискорення цієї хвилі, коли український нарід стане незалежним господарем на своїй землі.

І коли всі наші вороги, що хоч у своєму путрі жеруться, йдуть на нас одностільним фронтом, без огляду на партії й відтінки, чи ж можемо ми роздроблювати наші сили?!

Ні!

Цілий наш нарід мусить стати великою армією в зміслі єдності, підпорядкування власних вигід загальному добру та обов'язку досмертної борби з ворогами.

А активними членами цієї армії мусять стати всі почавши від дітей, що прийшли до свідомості, а скінчивши на стариках, яким природа не відібрала ще сил духа й тіла.

Іде завзятий бій о існування, повне життя нашого народу.

Лише той, хто рішився поставити своє життя на карту, може в такій борбі побідити.

Тому позбувшись раз на все проклятої фалшивої, личної амбіції та самолюбства, мусимо зуміти жити й без застережень умірати для добра народу.

Свідомість спільної нам всім небезпек та великої вартості кожної одиниці для осягнення нашої цілі, повинна стати для нас джерелом безмежної любови до всіх членів нашого народу, а невність, що за наше поступовання відвічаємо перед слідуєчими поколіннями мусить додати нам завзяття.

Лише з вірою, рівною своєю непохитністю хіба вірі перших християн, любовю членів одної родини, єдністю карної армії й завзяттям матері-саміці, боронячої своїх молодих перед хижакон, побідимо.

Та борба з ворогами, це лише підготування до нашого головного завдання. Рівночасно з нею мусить іти неустання творча праця в путрі.

Безупинно мусимо приготуватися до збудування нашої великої держави та вільного життя в ній.

Це знов вимагає від кожного члена народу розвіннення до можливо високої степені личних здібностей.

Борба та творча праця не можуть остати для нас лише святим але й тяжким обов'язком; вони мусять стати услів'ям нашого життя, так необхідним і самозрозумілим, як віддихання та припинання поживи розвиваючимися організмами.

Так, всі ми мусимо стати комірочками в великому тілі народу.

Без сумніву шлях наш тернистий і далекий, так, що в нестримному стремлінню до головної цілі, прийдеться відбувати його етапами.

І по паміченню таких етапів мусять бути всі стремління цілого народу спрямовані до їх осягнення.

Сил до сповнення нашого завдання, додадуть нам безчисленні приміри наших героїв, що з вірою в кращу будучність нашого народу, віддавали для нього все що мали найдорожче. Геройською своєю смертю виказали вони своє розуміння й непохитну волю повного життя. Вони впали, бо вірили й любили, впали для нас і впали радо, але ми мусимо показатися гідними їх наслідниками.

Ні на хвилю не можемо забувати слів:

»Клонітесь їм, хто з Вас остав в живих

А в головах їх посадите цвіт,

... Зі смерті їх читайте заповіт:
 — Все найдорожче ми дали за край,
 Щоби народ не чув на собі ката
 — Ти в кожну хвилю так зробиш знай,
 Як буде треба встань на супостата.»

Яких героїв має наш нарід і до якого ідеалу одиниці мусимо стремити, хай покаже уривок із пам'ятника польського старшини, наочного свідка розстріляння Поляками у Львові дня 19. березня 1919. р. незабутньої пам'яті Фоліса й Салямоновича. Уривок подаємо в дослівному переводі: «Дня 19. березня 1919. р. о год. 2'15. пополудні привезено самоходом у асистенції двох жандармів, сказаних вироком доразового суду на смерть через розстріляння Фоліса і Салямоновича. По висповіданню їх у будинку Цитаделі священником Дудикевичем, перейшли засуджені в асистенції жандармерії через площу перед Цитаделю за вал напроти другої брами, давнищої порохівні від сторони вул. Пелчинської. Ідучи через площу сказав Салямонович: «Я згину, але на місці кожного з нас стане тисяча. Ви Львова й так не дістанете.» Потому говорив о справах байдажних. Оба засуджені йшли певним кроком цілком спокійно, як би не засуджені на смерть. Між двома валами станули над гробом, викопаним після припису на 1'80 м. глиб., 1'30 м. шир. й 2 м. довж. Напроти брами на 12 кроків від засуджених стапуло 12 полєвих жандармів із поручником, з боку по лівій стороні суддя, священник і кількох старшин, дижурний старшина підпор. Б. і 24 людей булавної сотні. Попрацювавши зі священником і уцілувавши хрест, станули оба над гробом. Суддя дуже тихим голосом відчитав засуд, із якого чув я лише назвиска засуджених і речення: «За злочин проти оружно́ї сили польської держави на смерть через повішення, з помилуванням на розстріл.» Пізніше розляглася

команда наперед підпор. Б. до булавної сотні: «Позір», опісля 6 полєвих жандармів виступило з ряду, й старшина жандармерії закомандував жахом проймаючим і гробово-протяглим голосом: «Позір!» Тоді по думці приказу судді відступив Салямонович замінивши тихо кілька слів із Фолісом і звертаючися до старшини і стрільців, з піднесеною в гору рукою закликав: «Ми по святій сповіді й все, що зізнали, є правдою.» Дальша команда: «Готуй кріс», «змір», «стріль», заглушили послідні слова Салямоновича. Всі стріли спрямовані були в ліву грудь. Фоліс без стону впав взад у гріб. Старшина підійшов до гробу, дав знак жандармові, а цей підійшовши стрілив до лежачого в гробі ще раз із кріса. Тоді Салямонович попрацювавши ще раз зі священником і поцілувавши хрест, віддав куртку Фоліса й свій капелюх жандармові та станув над гробом на місці Фоліса. Знов та сама команда старшини жандармерії. Коли старшина закомандував: «мір», Салямонович, відкривши грудь і положивши праву руку на серці, закликав голосно: «За Україну й народ, як Ісус Христос приказав.» По стрілі надаючи до гробу задержався руками хвилину на березі й зісунувся біля Фоліса. Підбігли всі. Коли давав іще знаки життя, старшина приказав одному з жандармів іще раз стрілити й сейчас призначені до цього стрільці почали засипати гріб. На голову кишено вже лопату землі. Тут Салямонович рушив рукою, здається правою. На приказ жандарма (старшини): «дай йому ще раз» жандарм стрілив у гріб. Потому гріб засипано. Лікаря з уряду не було. Куртку Фоліса й капелюх Салямоновича забрав один із жандармів. На снігу, перед гробом було кілька капелів крові. Присутні з подивом висказувалися про героїську поставу та поведіння розстрілених. Я станув над гробом та сказав: «Вічная пам'ять», за що почув слова протесту зі сторони блище стоячих. Усі входи на Цитаделю були підчас еґзекуції обсажені сильно військом.»

ПРОГОЛОШЕННЯ ПОЛЬСЬКОЇ АМНЕСТІЇ В УКР. ТАБОРІ В ЙОЗЕФОВІ.

Дня 19. 7. 1922. вчитав я в ліберецькому часописі слідуючу коротеньку новинку: «Східногалицькі Українці» — як «Трібуна» довідується, дозволив Чехословацький уряд на внесення польського консуляту в Празі всім перебуваючим на території Чехословаччини Українцям, що являються інтерпованими, чи користають із права азилю, а належать до Східної Галичини, голоситися добровільно в цілі повороту до Сх. Галичини. Цей дозвіл відноситься також до членів т. зв. «Української Бриґади» й бриґади Кравса. Пороблено старання, щоби рішення кожного поворотця зокрема було свободним і слідувало без ділання якогонебудь натиску.»

І стало мені смішно.

Мимоволі пригадався мені «Лис Микита», як то він сам про себе розказує:

«Раз голодний, що аж плачу
 Йду я попід сад і бачу:
 Півень піє на вербі.
 Як би тут його ошвабить
 Із верби до долу звабить
 І до рук дістать собі.»

І як вдавши з себе пустинника, мимрючи, як верзеться в снах, підійшов із піднесеними скромно в гору очима під вербу та й заговорив до півня масенькими словами, такими масенькими, наче б сам мід спливав із його язика:

«Любая моя дитино
 Дивна, райська птичино,
 Здоровлю тебе цим днем!
 Дбаю я про тебе ревне
 Про твоє добро душевне
 Дай розмову розпичнем.»

Та коли півень не лише не хотів вірити в його альтруїзм, але ще й до того ясно й недвозначно заявив, що глибоко пересвідчений у тому, що Микиті ходить не так о його душу як о тіло, що він лише з голоду так спобожнів — присягав Микита на все святе й дороге, що це божий голос казав йому йти в село та дати змогу покаяння пайбільшому грішникові й ошукальцеві-півневі.

А півень?

Та цур йому!

Мені й усім, що прочитали цю повинку було ясно, що це свіжа хоч і пєнова ворожа спроба захитання політичної та головно військової еміґрації, цього видимого знаку протесту проти нахабного поступовання Ляхів у землях З. У. Н. Р.

Та недовго запрятували ми собі тим голову. Для жовиїрів існує лише приказ найвищого Вождя Армії, згідно назначених ним Командантів.

Але вже 21. липня 1922. появилася приказ Чехо-слов. Команди табору, заряджуючий збірку всіх членів табору без огляду на пол, на день 22. 7. с. р.

І з неясним чувством пішли ми на цю збірку, бо не знали, чи це буде перевірка стану табору, чи може в зв'язі з вичитаною повинкою проголошення «польської амністії». Можливість цієї другої евентуальності являлася нам чимсь не лише смішним, але й діймаючо болючим.

Ми ж знаємо, що ніякий ворог, а вже найменше Лях, добра нам не бажав. Даровизни не приймемо від нікого.

Не приплив християнської любови до серця польського уряду й його органу в Чехословаччині, польського посла, казав йому поставити внесення Чехо-словацькому урядові, щоби цей дозволив вертати до рідної, та покищо не своєї, землі стуженим за рідним краєм та змученим життям на еміграції скитальцям.

Впрочому з тими, що повзяли невольний намір вбити живу українську націю та намір цей переводять послідовно в життя з рафірованою хитрістю й безвзглядною брутальністю —

з тими, що заперечують нам право існування, що нашу святу війну о повне життя в своїй державі старалися представити світові як бунт збольшевізованого хлопча та тим способом виманити дозвіл на тимчасову військову окупацію відвічної нашої країни, що підчас цієї війни просили не раз за понертям можних та непоінформованих, або нехотячих поінформуватися протекторів о перемир'я в ім'я припинення розливу людської крові, в хвилях, коли грозило їм розгромлення, що не додержували ніякої умови —

з тими, що безвзглядно допчуть найпримітивніші права людини, постанови міжнародного права й усі ті права, які ціною крові здобув собі український нарід —

з тими, що в часі війни з нами по зв'язці побивали, грабили й мордували полонених-Українців, не виключаючи членів Черв. Хреста, що насильно тягнули Українців до польської армії, змушували українське населення до військових чинитьб —

з тими, що грабили з одіння й обуви, побивали й виголоджували полонених і інтернованих і тепер іще роблять це з ними та відказували й відказують їм лікарської помочі, забороняючи притому населенню нести тим нещасним необхідну поміч, що навіть в чисто гуманних українських інституціях добачують посягання на цілість польської держави —

з тими, що безвзглядно мордували й мордують, катували й катують невинне цивільне українське населення, що насилують українські жінки, що вязять і до відвічальності потягають особи цивільного населення від дітей почавши, а на стариках скінчивши, хоч би за це, що вродилися Українцями —

з тими, що граблять нам церкви, мордують, арештують і побивають українське духовенство, силують душпастирів і населення до виступлення з української церкви, не дають населенню змоги виконувати релігійні практики, або підчас них провокують вірних у спосіб обиджаючий усі людські почування, дозволяють виставляти метрики в українській мові хіба в случаях переходу на римокатолицизм —

з тими, що переслідують у нечувальній спосіб українську пресу й мову, забороняють, а в рідких случаях дозволу нищать і конфіскують українські друкарні, машини, видавництва й часописи —

з тими, що забороняють уживання української мови не лише в урядах але й у приватному житті —

з тими, що не допускають до правльного виховання української молодді, з тими, в яких університетські студії в українській мові можуть відбуватися лише скрито в катакомбах —

з тими, що арештують українських професорів і лекторів університету, а гімназійних професорів безвинно підчас науки витягають поліцією з класи, що видаляють і не приймають до служби народніх учителів Українців,

а на їх місця саджають в українських школах напівграмотних (в українській мові цілком неграмотних) фельдфеблів Поляків, що для тисяч дітей укр. народности не дозволяють на відчнення навіть приватних курсів, удержуваних коштом населення, що реквірують українські шкільні будинки для мимих потреб польської армії, що не дозволяють навіть на закупню українських шкільних підручників, мотивуючи це скорою появою ними редактованих, що нищать сільські бібліотеки, а навіть шкільні підручники. —

з тими, що переслідують українські банки й економічні товариства, що в заложенню найменшої кооперативи бачуть небезпечну й ворожу для польської держави акцію —

з тими, що в часі війни накладали на наші міста й села без жадних причини контрибуції, реквірували все, що попало — з тими, що з фантазії палили українські села — з тими, що заводять панщину українського населення в користь не лише польських поміщиків, але й спроваджуваних на нашу землю сотками тисяч кольоністів — мазурів — з тими, що залляли наш край відділами своєї свавільної армії, яку українське населення муєть удержувати — з тими, що на перехід із одного села до другого вимагають паніпортів, які Українцям тяжко дістати —

з тими, що забороняють Українцям шаповання намяти героїв, святкування національних свят, а навіть народних вистав, а в рідкому случает дозволу вдираються до салі зривають зі стін портрети наших геніїв, а на їх місця приказують містити портрети їхнього начальника держави, якого самі неславлять у найвищому законодавчому тілі й пресі —

з тими, що забороняють сходини, а навіть чисто научних лекції — з тими, що нищать поміщення навіть чисто гуманних інституцій, що не дозволяють навіть на збірки в користь голодуючих на В. Україні братів, а тайно зібрану кривавицю конфіскують, що приказують складати жертви на прапори для своїх полків, що зносять наші захоронки й монастирі —

з тими, що безпощадно граблять і нищать увесь наш культурний доробок, що змушують нашу інтелігенцію до голодовання —

з тими, що під покрешкою спису населення намагалися перевести плебісцит у нашому краю в спосіб у десятеро перевищаючий славнозвісні польські вибори за австрійських часів —

з тими, що цілком неправдо стягнули мільярди данини з українського населення земель З. У. Н. Р. —

з тими, яких господарка й поступовання викликає голоси протесту серед чесних людей цілого світа, навіть Поляків —

з тими, яких «наївність» доходить до того, що борбу українського народу о свободне життя у своїй державі сміють називати провокацією —

з тими, які до нашої землі не мають ніякого права й про те дуже добре знають —

з тими, лише одна мова мислима й то пряма, не через посередників, мова кривавої мести, борби на смерть і життя.

✱

На площі зібралися всі старшини, підстаршини, стрільці, жінки й діти.

О год. 9'30 прийшов з нашим командантом чесько-словацький командант табору.

Зараз із перших його слів пізнали ми, що панне прочуття було вірне. Коротко й ясно передав він нам приказ, який одержав із гори та пояснював його.

Підчас його слів горіли очі всіх присутних вогнем шляхотного гніву й жажди мести за цю нову обиду.

Якто?

Ті, що за своє безпримірне поступовання стоять перед судом opinii всього чесного культурного світа сміють великодушно прощати нам це, що ми Українці?!

Коли чеський командант скінчив говорити — замаяв над присутним синьо-жовтий прапор і понеслися грімкі слова: Лише з синьо-жовтим прапором вернемо у рідну землю!

А з грудий усіх загриміла пісня: «Не пора Москалеві, Ляхові служити.»

Та не пісня була це для присутніх, а свята присяга, що «поляжемо щоб славу і волю і честь

Рідний Краю здобути Тобі».

Присяга гідна памяти наших героїв, гідна нашого народу, що безпощадно бореться із ворогом, символ нашої віри.

Із лиць усіх можна було читати непохитне рішення, що за вірою слідуватимуть діла.

Йозефів, 25. липня 1922. р.

Олесь Г.

ДЕЩО ПРО ЛЕТУНСТВО У. Г. А.

(Кінець.)

Инж. сот. летун Р. Земик.

По переході через Збруч мусіло наше летунство перепинити свою боеву діяльність майже на цілий місяць. У першій мірі треба було подумати над реорганізацією летунських сотень, зробити їх легкими, приготувати до діяльності в рухомій війні, що стояла перед ними. В тій цілі провірено всі літаки, пересортовано технічний матеріал і зложено в Камінці Подільському в відповідних складах все, що було непотрібне. Тим робом відтяжено відразу сотні від того баясту, що утруднював працю підчас переїзду з місця на місце. З відкиненням непотрібного технічного матеріалу, зменшено також число старшин і козацтва. По місячній праці стояли обі сотні на новому фронті з найкращими силами до диспозиції Н. К. Г. А., яка їй зараз видала їм приказ відійти до Шатави, звідки мали розпочати свою фронтову працю. На полі недалеко Шатави урядили обі сотні (боева й розвідча) спільне летище, звідки відлітали на розвідки до Старо-Константинова, Винниці й ін. місцевостей.

В часі, коли наші війська стояли вже під Винницею перейшли летунські сотні до Нової Ушиці, звідки можна би було легше підприємати розвідчі й бомбометні лети до Бердичева, Житомира і т. д., а в міру дальшого походу наших побідних військ вперед, посувалися й летунські сотні за ними. І коли наша Армія осягнула боеву лінію: Козятин—Бердичів, перейшли до Винниці, де збогатилися одним літаком, що його зістрілено большевикам. Здобутий літак не мав великих дефектів. Його направлено, «зарєєстровано» під назвою «червоний» і ужито сейчас до «фронтвої служби». Та й тут довго не стояли. По чотирох днях мусіли відійти до Козятина. В Козятині показалося, що три розвідчі літаки, через часте уживання на фронті, стали неспосібними до лету. Треба було примінитися до конечности й стягнути дотеперішні дві летунські сотні в одну, яка вела дальшу працю на фронті під назвою: «перша летунська сотня». В день перед заняттям Київ, одержала вона від Н. К. Г. А. такий приказ: «Підчас наступу власних військ на Київ має що найменше один літак кружляти безпереривно над городом і голосити як заховуються червоні війська, та як наступають Денікінці». Крім того, на случай, коли б наші війська посунулися поза Київ, мала сотня сейчас відійти до столиці.

Однак несподівані події змусили нашу Армію до відвороту з Києва й летунська сотня перейшла, замість до Києва, назад до Винниці, де остала аж до перемир'я з Денікіним. Тут перебула тяжкі часи лихоліття, яке навістило під осінь цілу У. Г. А. Козацтво й старшини почали занепадати на тиф, а фронт вимагав що-раз-то більшої праці. З півночі наступали большевики, з півдня денікінці, проріджені ряди армії потребували докладної розвідки, а знесилена летунська сотня, що вже

цілий рік працювала в незміненому складі людей і послугувалася тим самим зужитим технічним матеріалом, не могла відповісти своїм завданням. Ще два місяці обслуговувала на новому місці оба фронти, ще два місяці добувала послідних сил, щоби бодай у часті облекшити працю власним військам, але опісля з початком падолиста 1919. р. зовсім висилена мусіла цілком застановити свою працю.

Як тяжко приходилося під той час працювати сотні старим і зужитим уже матеріалом, пехай послужить на доказ слідуючий факт: Німецький летун, що прилетівши з Берліна до Камінця Поділ., відлетів до Києва, щоби там скинути летучі листки. По дорозі сів був на нашому летищі в Винниці для відпочинку. Оглянувши при тій нагоді наші літаки і довідавшись про наші обставини, сказав: «На так ушкоджених літаках може літати лише правдивий патріот, якому в обороні вітчизни нема нічого страшного. Я ніколи не сів би за жадну ціну на такий літак, якими ви відлітаєте на фронт. У нас далеко ліпші апарати викидається, як зужиті й зовсім непотрібні.»

З переходом сотні «у стан спочинку» перестала взагалі всяка летунська діяльність на фронті, бо п'ять летунських сотень, що підлягали Дієвій Армії, відпочивали вже від першого дня переходу У. Г. А. через Збруч. Вони розложені трьома сотнями в Камінці Поділ., а по одній у Житомирі й Христинівці, нерушилися навіть із місця. За цілий час воєнного походу не підприємали ані одного боевого, чи розвідного лету на фронті. При сотнях, що стояли в Камінці Поділ. заложено було вправді летунську школу, але й вона за сім місяців свого існування не видала ані одного летуна.

У Винниці застало сотню перемир'я з Денікіним, а вкортці по перемир'ю 14. 12. 1919. р. відїхала вона на приказ Н. К. Г. А. до Одеси. На новому місці — після приречень денікінців мала одержати нові англійські літаки й потрібний технічний матеріал із Таганрогу, та перевести в себе реорганізацію, щоби в короткому часі стати знов спосібною до фронтвої служби. Дня 21. 12. була сотня вже в Одесі й розложилася в заводі «Анатра» — 5 км поза містом — на зимові кватирі, чекаючи на апарати й матеріал, що після поголосок, мали бути вже в дорозі. Та матеріали не приходили. Обіцянки остали голими словами... Денікінці не лише що не вивінували сотні новими апаратами, але забрали ще від неї один найліпший літак, лишаючи її цілком безрадною. Тимчасом різні пошестні хвороби, а головно тиф, проріджували її ряди далі, забирали найкращі сили. Всяка праця на технічному полі устала. Сотня, як така, завмерла.

Та рук, навіть у тих найприкріших обставинах, не закладала. Навязала злуку з місцевими українськими

просвітними організаціями її вела — як ціла армія під той час — просвітну працю між своїм козацтвом і місцевим населенням. Тримісячна праця між місцевим робітництвом, згуртованим в українських товариствах, принесла немало користі її для неї самої. Робітники її інтелігенція, що мали нагоду пізнати нас, зжилися її полюбили «Галичан» так, що були готові заступитися за ними у всякому случаю. Найкращим доказом їх вдячності її привязання до Галичан нехай послужить ось такий факт: Із початком лютого 1920. р. коли денікінські війська перед напором большевиків опорожнювали Одесу, мала її наша сотня відіхати разом із 3. летунським дивізіоном денікінського полк. Гартмана парохом до Севастополя. Українське населення Одеси, коли про це довідалося, прислало сейчас до нас денутацію зі слідуючою

спротив самої сотні її серйозна постава українських робітничих товариств, у яких сотня працювала, приневолити його до понехання наміреного пляну. Та за всяку ціну хотів збутися сотні з Одеси, не міг знести того, щоби на його очах Галичани ширли між робітництвом національну ідею. І в найближчих днях видав зарядження, після якого ціла сотня разом із технічним матеріалом і апаратами відіхала при кінці марта 1920. р. до Києва.

В Києві вже на самому вступі стрінула неприхильність большевицького летунського інспекторату, який у першій хвилі не хотів нічого її чути про її реорганізацію, та доповнення, а противно носився з думкою розв'язання її. З часом однак прийшов до переконання, що ліпше зробить, коли лишить її й далі в давньому складі... З весною галицькі частини відійшли на фронт, а в летунській

Літак-великан, що привозив гривні з Берліна на Україну 1919. р.

пересторогою: «Не вайтеся виїжджати з Одеси на Крим, бо всі пароходи, що вибираються до Севастополя, мають бути затоплені.» І дійсно пароход, на якому плів 3. лет. дивізіон, що з ним мала їхати наша сотня, пішов на дно Чорного моря.

В половині лютого 1920. р. заняли Одесу червоні війська. Летунська сотня У. Г. А. стояла тоді погнужена в залізничних возах на товаровому двірці її робила там охоронну службу. При допомозі залізничників, не допустила до розграблення двірця її у часі відвороту денікінських військ із Одеси задержала в своєму районі повний порядок. Із приходом большевицьких військ до міста, передала їм товарний двірць, але команда червоної дивізії оставила її на старому місці її поручила дальню охорону двірця.

Нова влада однак принесла нові несподіванки для сотні. Большевицький летунський референт хотів її сейчас розоружити й розв'язати, літаки її увесь матеріал забрати як воєнну добичу, а старшин і козацтво відіслати до Києва. Не звертав уваги ані на приказ Команди дивізії, ані на представлення міродатних чинників, що сотня повинна остати в своєму складі. Донерва рішучий

сотні зачалася праця. Протягом трьох педіль скомплетовано технічний матеріал і приладжено пять літаків до ужитку. Дня 21. 4. 1920. р. відійшла сотня на фронт, де приділено її до 1. бригади Н. С. С. з постоем у Бердичеві. Довго працювати не мала змоги. В два дні пізніше мусіла, разом із відступаючими військами, відійти до Козятина, де відтята, окружена й несподівано заскочена ворогом, попала в полон разом із цілим майном.

* * *

Згадати треба ще німецькі літаки-великани, що робили для Дієвої Армії службу. Кожний літак-великан мав пять моторів типу «Майербах» у силі 300 С. К. Перший такий літак сів був на галицькій землі в Товстому, коротко перед нашим переходом через Збруч. Пізніше, коли У. Г. А. була вже на Придніпрянщині, прилітали два літаки-великани частіше з Берліна до Камінця Поділ. За кожним разом привозили для Армії гроші (гривні), що їх бито в Німеччині. На одному з таких літаків знайшов смерть полк. Вітовський.

Йозефів, у квітні 1922. р.

Чет. Мирон Дольницький.

НАД ПРОПАСТЮ.

(Кінець.)

Крім праці в лічниці кличуть мене до батареї 3-го гарм. полка, розміщеного по доколичних селах. Їх лікар Зленко лежить хорий у мене, а по батареях страшні відносини. Старинам приходиться самим поїти коні, годувати їх, бо все лежить покотом хоре. Такі відносини застав я в батареї сот. Матесіча, який своїм гарматчикам сам робив інекції, по вказівкам лікаря. Хорих мав він 35 і вони лежали в місцевій школі. Цю батарею з огляду на стан хорих витягнуто з фронту. Це саме в курінях. Курінні лікарі: сан. чет. Ніжанковський і сан. хор. Яворський хорі на поворотний тиф, а старини й стрільці по курінях лічаться самі, бо мені туди їхати 14 кілометрів і більше нема як, а забрати всіх до себе нема місця. Тож не диво, що без лікарської допомоги мруть, як мухи в осени, або в пристуні горячки лішені всякого догляду відбирають собі життя. (Сот. Білинський, командант провіантури 3-го гарм. полка застрілювався в Медвежі коло Немирова. — М. Д.)

У мене в лічниці ожидається лише, щоби кому минула горячка й сейчас відсилається його до частини, а на його місце жде вже п'яток і більше. Мої санітарі, що остали ще здорові, падають із утоми. Їм самим приходиться працювати коло хорих днем і ніччю без зміни. Самі рубують дрова й палють в печах, і хорих обходять, і харчносять, і кімнати приводять до ладу. Сплять у кімнатах хорих на долівці між ліжками. А яке це спання?

Хорі все кличуть то води, то на двір, то інше. У деяких хорих потиפוзна психоза. Зриваються, втікають, ходять по кімнатах і так днем і ніччю. Мої просьби до виздоровців, щоби ставали до допомоги, кінчаться нічим. Це страшна праця. З висланих мені 8 «здесящих» до допомоги, не доходить ані один. Розходяться домів, а тут, як на сміх, лічниця II-го У. Г. К. в Винниці жадає 14 санітарів. Хорих усе більше й більше. В кімнатах, де остали ще ліжка, зісуваю два разом і кладу там трьох хорих, так що в кімнаті, де в нормальному часі лежало 7—8, лежить тепер 40 і більше осіб. На другий барак мені аж лячно йти. Я душею хотів би змінити на лучше, та ні сил, ані ніякої допомоги від команд, бо вони самі безсильні. Лікарів нема. Я сам один на цілий корпус. А кілька приходилося працювати, хай свідчить це, що вечірня візита кінчилася нераз о 10-ій год., а то й пізніше. Вкінці дістав я п'яток санітарів, але за два дні й їх не стало, бо трьох втікло, а двох захоріло. Незвичайно дивним видається мені це, що смертельність тоді в моїй лічниці була дуже мала. Не цілпх 5%. Мені не оставало нічо иншого, як наймати цивільних людей, щоби ходили коло хорих. Одно ще добре, що гробів не треба було самому копати, бо нестало би вже ні часу, ні людей. Робили не сапери з корпусу.

Описані відносини в моїй лічниці були відносно одні з найкращих. Странне жниво свиткувала смерть у Запасних Лічницях, ось хоч би в Немирові, Винниці, Барі, Жмеринці і т. д. Сказати було стрільцеві, що висплавється його до Винниці, то лучше було оставити його зовсім без допомоги. Якесь страшне марево лежало над цими лічницями. Хто туди попав, рідко коли виходив із життям. Одна одинока лічниця, яка відповідала культурним вимогам, це лічниця австрійського Червоного Хреста у Винниці. Але до неї діставалися лише щасливці, бо вона мала всього 200 ліжок. Докладно про відносини в цих лічницях не можу розказати, бо я в них не був, знаю лише, що в Немирові хорі лежали разом з померлими й по цілій добі. Можна собі уявити, які мусіли бути обставини в цій лічниці. Були ще радше склади хорих.

Серед цих обставин чувство патріотизму завмірало в мене зовсім. Не знаю, чи по цій причині, що люди мучились і гинули для вітчизни, а вона не в силі була дати їм і крихіточки допоміги, чи може людське горе придушувало його. Мені здавалося, що я працюю тоді лише виключно для добра поодиноких людей, які кинули все для ідеї. Моїм найвищим завданням було уратувати їх, як найбільше і в цей спосіб причинитися до їх повороту на батьківщину. Погані чувства! Хотілося працювати цілим розмахом сил, але на кожному кроці непереможні перешкоди, які прямо звалювали з ніг насували навіть думку кинути все й заховатися кудись, де б не бачити цього горя й нещастя. І тому перехід наш до Денікіна, який головною ціллю мав ратувати цих нещасних, не уважав я за ніякий політичний промах, а живучи серед цих обставин, я бачив у ньому під цю пору одинокий вихід, тим більше, що була надія одержати звідти поміч у матеріялі й людях.»

Тільки санітарний поручник Сенчина про свою лічницю, як я вже з горн зазначив, чи не найкращу під цей час у нашій Армії.

Найбільше наших хорих лежало по так званих «Запасних Лічницях» і тут їх найбільше померло. В самій Винниці померло понад 15.000. Про ці Запасні Лічниці знаю я багато з оповідань старшин і стрільців, які там хорували й чудом якимсь вийшли звідтам живими, та з оповідання очевидців, як прим. сестри. Ч. Х. Рогачек Марії. (Чешка, яка працювала в «Запасній Лічниці ч. I.» у Винниці.)

Лічниця ця містилася в Кримських Казармах. Казарми знищені, неопалювані, вікна повибивані. Хорі лежали спершу на ліжках (лежанках), а коли їх прибуло більше, то на долівці. В одній кімнаті лежало 80—90 хорих, персоналу не було майже ніякого, так само й ліків. Гігієна страшна. Наведу кілька примірів:

Страшний бруд. Кільозети на поверсі завалені, кал і урина випливають на коридор на сходи, а сходами на долину. Блювотини хорих по коридорах незамітані. Довкруги касарень один непроходимий виходок.

Або: вікна побиті, нічим не заслонені. Кімнати неопалені. Хорі лежать без накривал, замерзають. Кожний майже з тифозних дістає запалення легких.

Або: в кімнаті, де лежить 80 хорих на червінку, один кібель. Шановні читачі можуть собі в своїй уяві відтворити образ цієї кімнати.

Або: сестра, яка має нічний дижур і обходить 250 хорих, має на цілу ніч одну маленьку пафтову свічку, так звану «шабасівку» і в неї всього 10 порохків танальбіни на 80 хорих на червінку.

Або й таке: померші лежать днями між хорими. Забрати їх нема кому. Очевидці оповідають, що коли збереться їх більше, то щойно тоді їх забирають і то так, що викидають із поверху на долину, складають, мов снопи на фіру й везуть на спеціальне кладбище за касарнями. А хоронять в цей спосіб: одна велика яма. Фірами звозять майже голпх померлих і на команду: «гей, шуб!» мовгній скидають у цю яму, а опісля тоненькою верствою землі прикривають. Щоби голодні пси могли їх скорше відгребати! Одна жінка (Росіянка), яка мешкала коло самих касарень, а в домі якої я опісля жив на квартирі, оповідала мені таке: «Одної ночі будить мене страшний гамір псів. Виходжу на подвір'я й бачу як стало псів жереться між собою. Між ними лежить щось велике. Відганяю псів, приходжу блище, а очам моїм представляється страшний образ: труп молодого мушчини; на пів вже зїджене лице, повідгризовані руки, розшарпаний живіт.

Кілька кроків від нього два пси смачно заїдають його кишки. Я пагнала псів із подвір'я, а вони побігли просто туди за касарні. Я догадалася, чий то труп, мені стало жалко й я заплакала. А давно я вже не плакала. Опісля пішла в хату, розбудила мужа, й ми обоє занесли цього труна в шону, замкнули там, а на другий день я дала знати про це управі лічниці й просила, забрати його. Але ніхто не прийшов по нього й ми самі з сусідами, поховали його на цьому кладбищі. Сні спокійно стрільче, та собакам і добрій жінці-Неукраїнці подякуй, що ізза них ти добре, бо хоч глибоко похований!

То ж і не диво, що коли хорий на поворотний тиф саніт. десят. Янчинин Онуфрій (Янчин пов. Перемишлян Галичини) прийшов до цієї лічниці й побачив це все, то — мимо високої горячки (39°20') — не хотів остатися там, але — як казав — волів конати на возі. А в цій самій лічниці одшорічний в прийомній канцелярії сказав йому: «Та ж це не шпиталь, а шибениця народів!» І в ній сотками гинули ці «зрадники».

Такі відносини були не лише в цій одній лічниці. По двірцях і т. зв. санітарних транспортах було не инакше, а може й гірше. Як відбувалися такі транспорти хорих із фронту в заплля Шановні Читачі дізнаються найкраще також із оповідання сан. пор. Сенчина: «Дня 26. вересня прибув я на приказ команди П. У. Г. Корпуса в Бердичів, де мав улаштувати відсільну точку для хорих і ранених цілого П. Корпуса на двірці вузкаторової залізниці. До моєї розпорядимості стояли два бараки. Хорих привожено підводами прямо з частин 3, 4, 7 й 10 бригади, а також із полевих лазаретів тих бригад. У перших днях приріст хорих був не більший, чим 50 денно. Переважно з поворотним тифом і 5—8% сипного. Ранених дуже мало, бо на фронті позиційна боротьба. Якщо хорих зібралося 150 відсилав я їх особним поїздом із одним санітарем, як провідником до Винниці, повідомляючи про це вперед телефонічно запасну лічницю й команду двірця. І так 29. вересня пішов перший транспорт, а що слідуючі дні принесли о'много більше хорих, вислав я 30-го другий, а 1-го жовтня третій транспорт. У вагонах стелалося соломі, кладучи туди 15 хорих. Транспорти йшли все під вечір. Послідні дні вересня й перші дні жовтня принесли значну знижку температури й вечері були проникаючо холодні. Хорі тряслися від зимна, бо вагони були ногані. Бувало й таке, що й половина стінни бракувала, а діри в підлозі звичайне явище. Хорі отже їхали серед осіннього вітру ніччю й хто зна коли кінчалося їх подорож! Провідник першого транспорту вернув по 4 днях і від нього довідався я, що хорих до лічниці у Винниці, ізза браку місця, не прийнято. Хорі ждали два дні о голоді й холоді в вагонах, а опісля перенесено їх на шпироторову залізницю й повезено — здається — до Жмеринки. Про дальшу судьбу цих сердегів не можу нічого більше подати, бо не бачив цього власними очима. Оповідать страшні речі!

По висланню третього транспорту до Винниці прийшов приказ, щоби «з огляду на холодну пору не висилати хорих грузовими поїздами лише санітарними». Це був не аби який собі гачок! Люди десятками хорували. Полеві бригадні лічниці, бердичевська військова лічниця аж тріщала від хорих і в мене в бараках і довкруги них повно. Висилати дозволено лише санітарним поїздом, а його не було. Ходили чутки, що ось-ось прийде, що він десь у «ремонті». А що ми мали робити з хорими? Скрізь стогін і нарікання. Трьох санітарів і сестра не мають ані дня ані ночі. Ліків нема, а наші стрільці нічого, лише поронків їм давай. Не знають бідаки що ліку на поворотний тиф крім сальварсану немає. А його дасть Бір! Кажуть привезе літак із Відня. Деякі хорі пролежали вже 4 й 5 днів у бараку. Минув приступ горячки, піднімаються, волочуть ногами й не кажучи нікому ні слова, втікають, щоби впрватися, щоби не чути безвишного

стону, нарікань й прокльовів. — Не діявся я санітарного поїзду. По тижневі їдуть знов транспорти до Винниці в грузових вагонах, знов мерзнуть наші стрільці, знов умирають по дорозі!

Про дальшу судьбу цих транспортів ось деякі приміри: На двірці у Жмеринці заїздить поїзд із хорими. Вагони затирають на бічний шлях і там стоять вони три, чотири дні без ніякої опіки. Хорі без харчів, води нема їм кому подати, то ж купують її в залізничників і платять по 10 карбованців за горнятко?! По 4-ох днях хтось slučajно дізнався про цей транспорт; повитягано з цього «санітарного поїзду» хорих та що другий був уже труп. Другий примір:

Один старшина на двірці в Винниці заходить на товарний двірць і бачить як під вагон довгого грузового поїзду заїздить фіра за фірою з трупами наших стрільців. Двох стрільців скидає їх у цей вагон, беручи один за руки, другий за ноги й знов на команду «Гей! шуб!»... Куди їх повезли цей старшина не знає. Він не мав сили запитатися! Подумає може хтось чому бодай не справлявано похоронів? Спершу ховано по всяким божим та людським законам, але опісля вмрало за багато, не було прямо як і в чому ховати. А наші духовники, сновняючи дуже солідно і з посвятою свої душпастирські обов'язки заражувалися й хорували а багато з них померло. В одній тільки 7-мії бригаді померли всі три духовники. Взагалі на Вел. Україні померло 38 духовників У. Г. А. Таких страшних описів і примірів я міг би навести ще дуже багато. Та мені не ходить о їх скількість! Цікавіще для мене знайти причину цього страшного лиха. 99 відсотків цих причин я бачу в браку средств, та в великому числі хорих. Отже в обставинах, та в індоленції Придніпряньського Правительства. Українські лічниці ніколи не відповідали, як слід своєму завданню. Ще в Галичині приходилося зарядам лічниць боротися з великими труднощами, а лікарям із браком персоналу й ліків. Та все ж такі відносини були ще можливі. По переході за Збруч стало зовсім инакше. Сейчас дався відчутти великий брак перев'язочного матеріялу й ліків, а коли вибухла пошесть і прийшла зима пора, не було вже ні ліків, ні найконецнішого інвентаря, ні ніяких средств до спінювання недуги, а весь санітарний персонал захорів. Досить згадати, що в полевій лічниці П. У. Г. К. захоріли всі лікарі, а коло хорих ходив сам санітарний референт корпусу Др. Коцовський, поки сам не заразився й не помер. І чи могли санітарні відносини бути кращі, коли санітарний шеф місто зайнятися організацією санітарних установ у цілому корпусі, мусів займатися поодинокими хорими? Був час, коли командант лічниці 3-ої бригади сан. пор. Сенчина Володимир, був одним лікарем у цілому П. корпусі, бо інші лежали хорі. А нас здорових іще тоді старшин серед таких обставин опановувала цілковита апатія й якийсь панічний страх перед захорінням, а зглядно перед цими муками в одній із цих «шибениць народів». Не забуду ніколи, як ми старшини 3-ої бригади все наперед замовляли собі місце в свого лікаря Сенчина, а в команданта саперної сотні пор. Горячка випрошували дощок на евентуальну домовину. І це не були жарти — ми думали зовсім серйозно! З часом і по лічницях не стало місця. Хорували дослівно цілі сотні. В 6. піх. пол. з одної сотні лишилося здоровими лише командант цієї сотні пор. Фотій, його чура й двоє стрільців. Пор. Фотій сам варив їсти для 95 хорих, бо хорі для яких уже не було місця по лічницях, оставали на хатах де кватирували.

З нашими хорими хорувало й цивільне населення. Нераз цілі села були одною великою лічницею без лікарів і ліків. Тут нашим хорим було остільки ліпше, що бодай лежали в теплих хатах. Розуміється якщо місцеве населення давало приміщення. Бували случаи, де селяни нерано приймали наших хорих, а то й не хотіли приймати, або рішучо домагалися, щоби хорих від них за-

бірати нарікаючи, що ми нанесли їм пошесті. Бувало й таке, що в хаті не було де примістити наших хорих, бо всі хатні лежали покотом хорі. Приміром в селі Рачки коло Немирова, брацлавського повіту, панували тоді: черевний тиф, сніпний тиф, поворотний тиф, віспа, цинга й ще якась азійська фебра, над якою й лікарі не могли розібратися. І місцеве населення разом із нашими вмирало сотками й ніхто не міг, чи не хотів цьому зарадити. Пошесть, мов упривілювана українськими властями, ширилася, бо ніхто її не здержував, ані не локалізував. Відбувалися гучні весілля, сходи, торги, а ними йшла спокійно пошесть і несла смерть.

Та досить цього! Я думаю, що Шановні Читачі, мають уже доволі ясний образ одної з найбільше болючої картини тодішнього життя Української Галицької Армії, одну з найважливіших причин, які довели її до катастрофи, до руїни, з якої вона більше не змогла піднятися, до цього історичного акту — акту розпуки, за який саме діждалася закиду «зрада і зрадники».

Найвищі команди й правительство були вже тоді супроти цього безсильні. Не було вже тоді що й думати про санацію цих відносин, бо всі найкращі й найлучше

обдумані пляни й зарядження кінчилися нічим. Руїна була вже западто поширилася. Всіх і вся опановувала безконечна апатія, а загальне військове й політичне положення наводило на думку непевність, що станеться за два-три дні з цілою армією, Правительством-Диктатурою, що станеться з цією українською землею, яку так щедро зросили своєю кров'ю й засіяли кістками бездомні, зражені своїми, галицькі герої. На думку приходили мимоволі для нас так болючі, а такі зловісні слова уложеної кимсь пісеньки:

»О, славная Директорія!
А деж твоя теріторія?«

І жалко й страшно робилося? І ми всі ждали ратунку. Ратунок той бачила Армія, а головню збідований і здесяткований фронт у переговорах, а опісля в переміррю з Денікіном.

Стільки про положення, життя й настрої нашої Армії, а головню її фронтових частин безпосередню перед переходом до Денікіна. Про це як зложилося життя Армії по переході й опісля, розкажу в других споминах.

Серпень — 1920. р.

Петро Будз.

З ЖИТТЯ-БУТТЯ В ТАБОРІ В ЙОЗЕФОВІ.

Рік 1922.

1. V. Термінологічна Комісія, що до цієї пори — за рік інтензивної праці — зібрала в термінологічний військовий словар понад 12.000 слів, одержала від В. К. Д. подяку й похвалу за дуже хоєншу й успішну працю.
В. К. Д. дозволила заключити подружжя віст. Петрові Кравцеві з п. Анною Альойзою Крацік, віст. Ількові Новальківському з п. Анастасією Покорній й пушк. Василеві Кушніреві з п. Францішкою Драгою.
2. V. При садівничій державній школі в Смежїцах почався гоє-подарсько-садівничий курс, що його улаштувала вчительська Секція для охочих жителів табору. На курс зголосилося 27. слухачів.
У салі таборового театру відбулася святочна академія в пам'ять 300 літних роковин смерті гетьмана Петра Конашевича-Сагайдачного. В програму свята входили спів старшинського й стрілецького хору, музика таборової оркестри й дуже вичерпуючий, та приступний відчит чет. Мірона Дольницького. Салія була набита головно підстаршинами й стрілецтвом.
3. V. Відбулися перші Загальні Збори стрілецького хору, як новооснованої Секції К. П. К. На Зборах вибрано слідуючий Виділ: ст. дее. Сидір Никоряк, голова, вахм. Корній Короствіль містоголова, віст. Оєнн Яремівч инсар, ст. стр. Юрко Жалковський скарбник, стр. Михайло Маркусє господар, бул. Ф. Мартинюк дірігент, бул. Гриць Слюсар і вахм. Луць Калитич виділові.
4. V. Началися руханкові (сєкільські) вправи, що від сьогодні будуть відбуватися щодня рано в 8 годині. Вправи веде з раменн спортової Секції пор. Довбенко. Зацримітати треба, що руханка не займає загалу жителів табору, бо на вправи приходить лише дуже мале число аматорів і то головню стрілецтва.
5. V. Оціночна Комісія історичної Секції, що відчитала й оцінила воєнні єномини бул. Ілашука, висказала йому похвалу, та призначала за працю 200 Кч. нагороди. Ілашук є підстаршина, що брав живу участь у цілій українській війні, як командант чети III. коломийського курія. Про цей куріш написав єномини, в яких крім вірних історичних дат і подій, висказує богато характеристичних і оригінальних думок, що надають цілій його праці правдиву історичну вартість.
6. V. На черговому засіданні Виділу К. П. К. обговорено справу ряду концертів стрілецьких пісень, що їх, для познайомлення Чехів із нашою пісєною, мав би К. П. К. дати в околиці Йозєфова.
8. V. Під проводом командантів сотень, началось інструктивне заняття для старшин. М. Н. О. продовжило ген. Кравєові відпустку до Відня.

9. V. Відбулися надзвичайні Загальні Збори „Самопоміч“ для затвердження нового статута та доповнення Виділу, до якого ввійшли: містоєстаршина: Трусєвич Гриць: Іван Жарський
10. V. В. К. Д. дозволила віст. Семенові Сантарові заключити подружжя з п. Анною Кох. „Самопоміч“ одержала від Центрального Комітету 30.000 Кч., як підмогу для 50 сотниківців.
Відбувся в Терезині похорон бл. п. стр. Онуфрія Будзяка. Покійний родився 1889 р. в Острівці, пов. Коломня. В останніх часах належав до укр. робітничого відділу в Терезині, де й умер у лічниці дня 7. V. с. р. В. Й. П.!
- Сьогодні відбувся ще й другий похорон у Штерибєргу. На міське кладовище відпроваджено тіло бл. п. стр. Івана Гишки, що родився 1893. р. в Гоманах пов. Рудки. Помер у санаторії в Штерибєргу на чахотку дня 8. V. с. р. В. Й. П.!
11. V. Часописі заговорили, що справу Східної Галичини передало в Генуї політичний Комісії. З тої причини весело загомонів цілий табір.
13. V. Пор. Перигівського назначено командантом 4. сотні.
На черговому засіданні Виділу К. П. К. відложено намірені концерти стрілецьких пісень із різних технічних причин.
Перед вечєром відбувся концерт таборової оркестри на площі коло „У. М. С. А.“
Президент З. У. Н. Р. Др. Петрушевч прислав до табору слідуючу депешу: „Диспєнуючі держави на конференції в Генуї рішили одностєсно порішити в Генуї питання Східної Галичини й передали справу політичній комісії.“ Телеграма підєсла настрій таборитів.
14. V. Зимпо, як у надолісті. Змагання копаного мяча, що відбулися в Смежїцах між „У. С. К. І.“ а чєським „С. К. Смежїцє“, покінчилися тим, що наша дружина зійшла з грища, не докінчивши змагань ізза непорозуміння, яке виникло в часі гри.
15. V. Часописі принєсли вістку, що справу Східної Галичини відкладається. Настрій у таборі пішов . . . у долину.
В Штерибєргу відбувся похорон бл. п. стр. Михайла Мєльника, родом (1892) з Болтєвців, пов. Доброміль. Помер у санаторії в Штерибєргу на чахотку дня 13. V. с. р. В. Й. П.!
16. V. В салі „УМСА“ відбувся відч. чет. Мєдведя на тему: „Огляд світових подій“.
В Чаславі похоронив пол. дух. О. Кривуцький стр. Антопа Слюквич, що належав до укр. роб. відділу в Мільовіцах. Покійний родився 1896. р. в Пичатинцах, пов. Борщів, помер дня 13. V. с. р. в лічниці в Чаславі. В. Й. П.!

18. V. Похоронено в Хомутові стр. Дмитра Басевича, що приналежав до укр. роб. відділу в Мості. Покійний уродився 1896. р. в Храпличах перемиського повіту. Підчас останньої тяжкої зими набавився запалення легких, а велід за тим прийшла чахотка, що й повалила молодого стрільця в могилу. В. Й. П.!
19. V. Відбувся концерт таборової оркестри на площі перед „УМСА“.
20. V. Виділ К. П. К. проголосив збірку добровільних датків на пам'ятник оди. стр. Шемердяка, що помер в Пшибрамі. Полеви́й духовник О. Кушкевич похоронив в Штерибергу стр. Івана Верби́нського, родом із Маки́нова (1900) пов. Мостиска. Помер на чахотку в санаторії в Штерибергу дня 17. V. с. р. В. Й. П.!
21. V. Сот. ген. бул. Лі́фка й пор. Райман зложили ієшт із української мови з добрим поступом.
22. V. Стаційна чел. команда в Терезині вшлловила похвалу тамошньому укр. робітничому відділові, що ним командує чет. Павлишин.

25. V. Театральна Секція відіграла в таборовому театрі Котляревського: „Наталку Полтавку“.
26. V. Ген. Краве вернув із відпустки на побут до табору. Заповіджені паломниці прогульковці Італійці, що мали приїхати відвідати гроби своїх героїв, що померли в йозефівському таборі полонених за австрійських часів, не приїхали з невідомих причин. Таборити ладилися також на їх прийняття та поробили лише даремні кошта.
27. V. Відбулося чергове засідання Виділу К. П. К., на якому між иншими передано адміністрацію „Укр. Скитальця“ пор. Миговичеві. Похоронено на міському кладовищі в Штерибергу стр. Миколу Яремія, що вмер у тамошній санаторії дня 24. V. с. р. Молодий Скиталець, що не дожив кращої долі, уродився 1898. р. в найкрайших околицях наших Карпат, в містечку Сколе. В. Й. П.!
- Сьогодні похоронив у Празі священик Чех О. Др. Шальма ще й другого Скитальця, стр. Михайла Сениютовича, що

Світлив чет. О. Балицький.

Руханкові вирави в укр. таборі в Йозефові.

23. V. Роздано бувшим кандидатам пошт. телегр. курсу свідства, що їх по затвердженню надіслало чел. міністерство. Курсанти господарсько-садівничого курсу в Смежіцах урядили господарську прогульку, підчас котрої учасники звиділи, крім чеських господарств і фабрик, також історичні пам'ятки чеської землі.
- На надзвичайному засіданню Виділу К. П. К. рішено видати слідуєче число (13) „Українського Скитальця“ замість у 1000, лише в 700 примірниках, а то ізза браку фондів і великого недобору адміністрації.
24. V. Відбулася гутірка підстаршинського гуртка. На гутірці відчитав сот. Кунчанко відчит на тему: „Підстаршина в національній армії“. Приступний, вичерпуючий, а притому патріотичний відчит так захопив і подобався всім присутнім, що вони одноголосно вказали прохання уладити цілий ряд подібних відчитів, які не лише бадьорять, але й підготовляють їх до великого завдання на будуче.

- уродився 1899. р. в Глинянах, пов. Перемишляни, а помер 25. V. с. р. в лікарні в Празі. Покійний був сином тих свідомих міщан-Українців, що ще перед світовою війною не улягали теророві, але завзято боролися проти польщення свого містечка. Вони одні задержали в своєму містечку чисто український характер. У Глинянах, на всі містечка в Східній Галичині урядувала українська громадська рада й існувала українська школа. З під такого впливу вийшов бл. п. Сениютович, тож і не диво, що волів умерти на чужій землі, чим дивитися на окупантів своєї Вітчизни. В. Й. П.!
28. V. Розпочалася семінарійна матура. „У. С. К.“ розіграла в Яромезі змагання копаного м'яча з „С. К. Яромез“.
- В місяці травні виїхало з табору на студійні відпустки 15 студентів до Праги. До робітничих відділів відіхало 3 старшин, 11 підстаршин і 51 стрільців.

УКР. ГАЛИЦЬКИЙ КУРІНЬ У ПОЛТАВІ 1918. р.

(Продовження.)

Іван Вінтоняк.

У кімнатах губерніяльної команди, де до цієї пори панував чисто український дух, почалося на другий день нове життя. Зі всіх сторін міста сипіли туди царські офіцери, що вже з ранку заповнили коридори губерніяльного будинку по самі береги. Кожний у однострою зі золотими пагонами, »кокардами« й шпорами, дехто

з білими адютантськими шпуррами, а дехто навіть із шабліною при боці. Всі бундючні, горді й веселі. Ждали приходу губернатора, та гуторили між собою по... московськи. Вправді скрізь на стінах видніли прибиті таблиці з виразними написами: »Говорити тільки по українськи«, але вони вже нових гостей не обов'язували. Прикро їй до-

сально було дивитися на ту «інтелігентну» товпу, що іронічно читала їх, та насмівалася з мужницької мови. Та вже зовсім сумно було глядіти на сцени, що відбувалися того дня під стінами в кутках коридора. Злобні старшини російської служби, що під новим покровом «їх превосходітельства» набрали дикої смілости, кпили зі своїх товаришів, які вступили були в українську службу. Брили їх на загальний глум і насмішки, оглядали зі всіх сторін, приглядалися їх одностроям, обсипали грубими словами і сміялися зі всього, що на них було неросійське. Підняті на сміх «вовки в овечій шкурі» соромилися й паленіли по самі вуха перед «Жартобливими товариськими замітками», та «покорно ізвинялися» з того, що сплямили честь «мундіра», а потому при голосних і радісних окликах своїх старих товаришів скидали петлиці й тризуби...

На те все глядів український козак із далеких Карпат, та снував у своїй голові дивні думки. Стояв недалеко тих усіх сцен на стійці в сінях перед самими дверми, що вели до кімнати прийнять губернатора. Глядів на товпу здивованими очима, лапав вухом усі слова, що доходили до нього, та не давав віри всьому тому, що видів і чув. Він же з такою гордістю носив свій однострій із українськими відзнаками — з такою любов'ю повнив свою службу — а тут... Та з місця не сходив. Стиснув кріса в руках, і стояв непохитно. Його обов'язком було вважати, щоби хто без позволення й черги не втиснувся до кімнати прийнять. Всякий, що просив послухання в губернаторського команданта, голосився в значкового, який передавав прохання персональному прибічникові, а цей робив доклади самому командантові про причину послухання й за дозволом губернатора — пазначував чергу авдієнції.

Надійшов ген. Жуков. Веселе говірливе товариство замовкло, зробило середню вільний перехід і випрямалося, мов струни. Генерал у російському однострої й царських відзнаках прямував поважним кроком до свого бюро, та віддавав привіт чекаючим, звертаючи головою то в одну, то в другу сторону. Та перед самими дверми загородив йому дорогу стрілець і вказуючи на значкового, сказав: «Прошу зголоситися в пана адютанта, а опісля, коли вас покличуть, підете до пана команданта. Без зголошення, докладу й дозволу вступ сюди зборонений.» Ця страшна зухвалість, нечувана в російській службі смілість стрільця, поразила громом усіх присутніх, відібрала їм мову й заперла віддих. В цілій кімнаті запанувала гробова тишина. Зі всіх цих гордих і буцдючих героїв, що ще перед хвилиною так весело бавилися, ніхто не смів рушитися. Лише скосо глянули один на другого...

До слова прийшов ген. Жуков і став кричати на стрільця, що стояв спокійно й дивився Жукові прямо в очі. Генерал аж пінився зі злости. Махав руками, гримав ногами й громив словами то стрільця, то значкового, що стояв безрадий і трясся, як осиковий лист, бо не знав що сказати й як оправдатися з того, що не повчив стрільця про прихід нового губернаторського команданта. Сцена ця тривала лише хвилину й «превосходітельство» думаючи, що своїм криком і злістю осягнув ціль, пустився знов до дверей. Та стрілець загородив йому дорогу опять кажучи: «Силою не пробуйте, бо це вам не вдасться. Я вас не пущу, доки не дістану приказу на це.»

Це вивело з рівноваги не лише генерала, але й усіх свідків, що до цієї пори стояли, як німі. Вони всі пізнали вже наглядно, що стрілець свідомий когось має перед собою. Счинився шум, крик, стиск. Всі, що виділи ту сцену, пустилися до стрільця, але він зобачивши, що справа не йде до жарту, викинув кріс і став зним на «пробій». На це якраз прибіг галицький сотник, а за ним і німецький «Leutnant». Вони оба почували крик, надбігли зі своїх кімнат та розпитували в чому річ. Стрілець оправдувався коротко. Він казав: «Я тут не знаю ніяких Москалів, а побачивши перед собою російського старшину, не міг пустити його до пана губернатора без приказу. А щоби

російський старшина був губернаторським командантом, я не міг припустити, бо знав, що пан губернатор приходить завжди в українському однострої і з українськими відзнаками.» Німець дивлячись на схвилювану публіку й спокійного стрільця, всміхнувся, висказав стрільцеві похвалу за точне сповнювання служби й відійшов.

«Непорозуміння» скінчилося, а з ним стратили Галичани всяке довіря й ласку в нового губернаторського команданта. Ще до полудня того самого дня змінили Галичани «благонадежні» юнкри в почетній службі, а ген. Жуков почав їх ненавидіти, переслідувати. Робив закиди, що їх курінь невідповідає установленим «питатам», бо числить більшу частку старшин і стрілецтва, як цілий полк після найновіших приписів. Жадав приказів на дозволення творити Галичанам самостійних частин, а вкінці сказав, що не дозволить на те, щоби в Полтаві існував укр. галицький курінь.

Найвище — говорив він — може остати лише одна сотня, що не сміє перевищати 125 стрільців і 5 старшин.»

До інших українських сотень, що в порівнянні до галицьких, представлялися досить мізерно, не відносився він теж краще. Зате потворив він комі нових полків, у яких гуртувалися маси бездільних російських старшин. Вищі й відвічальні становища обсаджено також російськими старшинами, й то переважно старшими людьми, які не хотіли нічого про Україну чути, але старалися на кожне поле своєї діяльності ввести старорежимного російського духа. Почалася русифікація на велику скалю, а головню в військових інституціях. У першій мірі хотіли позбутися Галичан. Та це їм знов не вдалося. Галичани, щоби не допустити до того, покликалися на те, що не одержали платні за минулий місяць. Це вистарчило, щоби бодай трохи проволічи справу розв'язання куріня, а вкортці прийшов із Кієва дозвіл на існування галицьких частин аж до часу, коли прийде правильний побір повобранців. Таким робом остали Галичани й далі в Полтаві.

Одно цікаве й характеристичне дається зазримити в тому часі, а саме, що з Кієва приходили до Полтави досить сприяючі Українцям прикази й розпорядження. Треба було лише відповідних людей, які б хотіли були використати їх для загальної нашої справи. Особливо на військовому полі можна було тоді багато зробити. Та чорносотенці, що загарбали майже все в свої руки, розуміли всі прикази й розпорядження так, як їм було вигідно. Та безграничною волею руководитися не могли довго. Адміністрацію по всіх урядах мусіли вести лише виключно в українській мові, а що українською мовою не володіли ані в слові, ні в письмі, були приневолені прийняти до всіх урядів і Українців. Цю обставину використали свідомі Українці й втиснулися до всіх урядів, а навіть і до губернаторської команди. Там працювали певтомно для української справи, а нераз стали й Галичанам у пригоді. Москалі вправді згодилися були на тимчасове дальше існування галицького куріня, але своєї нагінки на нього не залишали. Всякими способами шкодили йому та робили різні перепони, щоби лише знеохотити його до служби. Потрібні заповнення полагали некорисно, жадали різних виказів, та вимог на одержанні досі однострої, сукно й т. п. Назначили були навіть різних контрольорів і наглядачів, що спеціально мали слідити кожний крок Галичан. Та всі їх заходи були даремні. Вони хоч як ненавиділи Галичан, не могли їх збутися. Найбільшою перешкодою в їх замірах були Німці, що й на далі відносилися до Галичан прихильно.

Галичани не зражувалися невідповідним поведінням, та переслідують московських галапасів, але й не спускали з ока ніякої пагоди, де б могли їм віддячитися й замаркувати своє вороже становище до них. Особливо, коли Німці робили в місті пошукування за зброєю, далися їм Галичани в знаки. Німці звернулися були до укр.

властий, щоби їм дали до помочі Галичан, як перекладчиків і провідників. Кожна німецька стежка дістала одного підстаршину, або стрільця, який володів німецькою мовою й пішла до призначеного району на перешукування, що скінчилися як найкращим моральним успіхом Галичан. Їх тактовне й чесне поведення дало новий почин до загального висказування похвал на їх адресу. Це ще більше розлютило Москалів, що думали, аж тепер підчас «труса» загнати їх в лапку, бо — мовляв — де ж мужик здержить себе, щоби не «skonфіскувати» децю більше крім нелегально держаної зброї? Але — ніде правди діти — мусіли сидіти тихо, а навіть тайком між собою говорили: «Ті Галичани, то дивні люди.»

За цим пішла в місті перевірка виказок на пошення зброї, а навіть військових одностроїв із українськими відзнаками, бо й у тому напрямі показалися надужиття. Найбільший нераз український ворог одягав український військовий однострій для свободи своїх згубних кроків. У цій праці попросили Німці до помочі знов Галичан, як перекладчиків. Із цього приводу виникали нераз навіть дуже неприємні сцени. Головно, коли малося до діла з молодим «офіцером старої служби», приходило часами аж до ссисій. Такий «Многонадійний молодець», що брав собі всю до серця, не звертався вправді до Німців, бо не вмів із ними розмовляти, але зате накидався на «улюблених» Галичан, які, відповідаючи їм чемно, ще гірше їх

дразнили своєю ввічливістю, та галицьким наріччям. Це донекло їм до крайности, вивело з рівноваги. В московських часописах ноявилися зараз дописи, в яких безіменні герої кричали, що в Полтаву поприходили якісь австрійські «пленіє» Галичани та заводять тут свої порядки й усім верховодять, а начальство їм потуряє. Доказували, що це ніхто инший лише ті самі «Січовики», які розбіглися з Києва й тут продовжують своє діло, що вони поширані Австрійцями й Німцями, працюють тут виключно в їх користь, що вони ніякі Українці, лише Галичани-Австрійці, яким тут не місце в цей час, коли на місці є тільки своїх місцевих людей. Домогалися коначного розоруження їх. Накидалися й на самого команданта куреня Самокішина. Називали його звичайним австрійським підстаршиною й дивувалися, що він має тут більший голос, чим самий командант губернії.

Вдійсности воно не було так страшно. До Самокішина, або инших Галичан у курені голосилися нераз Полтавці-Українці в різних справах, а головню тоді, коли їм московські галапаси хотіли заподіяти прикрість, або допуститися надужиття. Неодного Українця вирвав Самокішин із рук Москалів, або й Німців. Недивниця отже, що всі Українці в Полтаві уважали Галичан за пайліпних своїх братів, а московське невдоволення до них доходило до найдальших границь. (Кінець буде.)

П. В. і. В. О.

2. (КОЛОМИЙСЬКА) БРИГАДА В ЧЕРВНЕВІЙ ПРОТИОФЕНЗИВІ 1919. р.

(Кінець.)

Переслідування ворога йшло дуже скоро, але ворог утівав іще скорше. Уникав усякого чуття з військами 2. бригади, не бажав стрічі з ними, не хотів їх бачити, а несподівано заскочений, клякав і з піднесеними руками благав: «Даруйте життя, пане Українець, не з власної охоти йшов я забирати вашу землю!»... Втікаючи через Середні Серники, де силувався ставити перший опір, відступив до Юнашкова й Обельниці.

Наша боева лінія посувалася правою групою зі Середних і Долішніх Серник на Озиряни й Стасьову Волю, а лівою групою на Кунашів-Коростовичі-Стасьову Волю. Ліва група викинула ворога, що цофався зі Скоморох на Людвіківку, з Озирян, де він ставив перший опір, а після з Людвіківки, звідки він спішно втік до Бурштина.

Тим робом уже до полудня кінчиться бій на цілій лінії нашої побідою. Ворог скоро перекинув свої війська на правий беріг Гнилої Липи, а 2. бригада обсадила лівий її беріг у селах: Куропатники — Людвіківка — Коростовичі.

Бій над річкою Нараївкою відбувся в тяжких обставинах, але завдяки доброму й витривалому стрільцеві, що в цілій повні відповів своєму завданню, скінчився бажаним успіхом. Війська 2. бригади віднесли велику побіду. Перефорсували лінію, на якій ворог думав удержатися і зломити їх розмах. Команда бригади оцінила заслуги й героїство стрільцтва й у слідуючому оперативному приказі висказала йому своє признание й похвалу.

В цілі переведення дальшого наступу, переводить 2. бригада дня 23. 6. деякі зміни на своєму відтинку, а саме: II/2. курінь переносить до Обельниці-Куніч, а III/2. куріневі приказує зайняти позиції в Людвіківці. Відповідно до того розміщує теж і артилерію. Цю зміну переводить вона з тої причини, що наступ через Гнилу

Липу з нововибраних місць був легшим до переведення. Пересунення боєвих частин тривало до полудня й тому того дня не переведено вже дальшого наступу, тимбільше, що й стрілецьтво потребувало відпочинку.

Ту перерву використала команда бригади для відсвіження й скріплення своїх сил. У першій мірі доповнила боєві частини, що з кожним днем тяжких боїв і походів маліли. Кожному куріневі приділила зі стрового коша по одній сотні свіжих боєвиків зі старшинами, та по одній четі скорострільчиків. Лише муніції дати їм не могла. Стягнула до свого постю в Стасьовій Волі бригадний лазарет та інтендантуру. В бригаді по вчорашньому бою було багато ранених. Ними мав зайнятися лазарет безпосередно за фронтом, даючи їм не лише коначно потрібну першу лікарську поміч, але й доказ, що героїв, які з пожертвуванням свого життя йдуть у бій, не лишається на ласку судьби.

Інтендантура мала своїм підздом улекшити набір харчів фронтовим відділам. І вона мусіла доказати, що навіть підчас таких тяжких боїв і скорих походів, доставить стрілецьтву й коням харчі в повних поборах і боєвих додатках. Інтендантура 2. бригади вивязувалася зі свого завдання завсіди знаменито, тому й тепер, підчас тяжких часів переднівку, завдяки своєму командантові сот. Осипові Навроцькому, достарчала бригаді всі харчі, як найточніше. Цим підносила вона не лише боевого духа всіх боєвиків, але й ширила вдоволення серед населення. Боєві частини, що завсіди на час побірали провіянти, не потребували нічого в населення реквірувати.

Тому й недивно, що населення відносилося до цілої нашої Армії з довірям і в патріотичний сносіб йшло всюди на зустріч її інтересам. Це було наглядне на кожному кроці, куди лише 2. бригада переходила. В кожному селі, в кожному містечку витали нас із ентузіазмом і селяни й інтелігенція. Помагали нам як могли, та всту-

пали в ряди наших військ. Навіть латинишки, ті, що їх Поляки уважають своїми, не йшли з польським військом, але добровільно голосилися до нас, та знаменито воювали. Про мобілізацію, яка, під час нашої протнофензивы, випала знаменито, вже й не говорю. Були навіть такі случаи, що до команди бригади голосилися зорганізовані відділи... Популярність нашої Армії, як народньої, росла з кожним днем нашого походу вперед і давала цілому світові наглядний доказ, чому вона мимо всіх браків стрільва та виряду в так імозаптиний спосіб виганяє ворога з під рідної стріхи...

Наступ до переходу Гнилої Липи й заляття нових позицій над Свіржом перевела 2. бригада дня 24. 6. о 3 год. рано двома групами. Першу й головну групу з напрямом на Бурштин, творив III/2. курінь разом із сотнею У. С. С., а другу групу з напрямом на Копошки-Настацін, творив II/2. курінь. Сфорсування Гнилої Липи головню коло Бурштина відбулося в тяжких услівах. Глибока річка без мостів й багнесті береги утруднювали перехід, давали ворогові добрий захист і змогу легчого боронення своїх позицій. Під Бурштином, а особливо на дорозі: Людвіківка-Бурштин вивязалася була завзята борба, в якій III/2. курінь, переходячи річку дошками, що їх приніс зі собою, потерпів поважні втрати. Та при знаменитій допомозі власних гармат, що дуже влучними стрілами нищили ворога, заняв Бурштин уже о 4. годині рано.

В часі, коли III/2. курінь заняв Бурштин, II/2. курінь мав уже в своїх руках Конюшки й Настацін. Він маючи перед собою слабку обсаду ворога, чим у Бурштині, старався всіми силами загрозити ворогові ліве крило, а тим-самим помочи III/2. куріневі. Одним розмахом перейшов річку коло Обельниці й Куніч і заняв ворожі позиції під Конюшками й Настаціном.

По заняттю дороги: Конюшки-Настацін-Бурштин, рушили війська 2. бригади за втікаючим ворогом на Чагрів, де ворог старався ставити ще останній опір. Похід наших військ на Чагрів був дуже спішний. Стрілецьтво йшло вперед із повним розмахом, та бравурою, а стрінувши під Чагровом ворожий опір, вдарило на нього

й розбило до тої міри, що він не мав навіть часу втечи зі своїми гарматами.

Поляки обсадивши правий беріг Свіржа, завзято борошилися переходу ріки й горячково готувалися до протинакції. Ще того самого дня перед вечером привезли зі Львова сильні свіжі боеві відділи й вивезли їх на залізничних шляхах Ходорів—Псари—Рогатин і Ходорів—Букачівці. Вечером усталили свіжі відділи проти обох крил 2. бригади, а саме: в Кнішничках один курінь піхоти, а в Черневі два куріні піхоти й дві батареї та лагодилися до наступу, бо зараз таки почали підїздити броневидами й встрілюватися гарматами.

Команда 2. бригади провіривши це, зрозуміла добре вагу хвилі й своє положення. Вона знала, що крім двох змучених курінів, які від 9./6. стояли у тяжких боях і відбували тяжкі боеві походи, немала ніяких боевих запасів, а до того стрілецьтво стояло над Свіржом уже без стрільва. Знала, що її чотири добірні батареї, які при добрих услівах могли принести незрівняні успіхи, мали всього по п'ять набоїв на гармату, знала, що ворожу акцію мусить паралізувати й для того видавши потрібні прикази, нетерпеливо чекала на стрільво, що її того дня мала привезти стрільва валка з Монастириск. Це була її остання надія. Та стрільва валка вернула з порожніми возами, а команда корпусу телефонувала: «За всяку ціну видержати. По муніцію післати 26./6. до Рогатина.»

Запала темна ніч. Небо вкрилося хмарами й почав падати дощ. Змогле стрілецьтво стояло на своїх становищах, а команда бригади телефонувала на фронт: «На случай ворожого наступу держатися кріпко. Муніція прийде... вже в дорозі...»

На ворожу протинакцію не треба було довго ждати. Поляки, угрупувавши свої свіжі сили, рушили до протинаступу ще в ночі з 24./6. на 25./6. Маючи велику перевагу війська, заосмотреного у всі воєнні матеріали панцирні поїзди й багато артилерії, вдарили на оба крила бригади, перейшли там Свірж і заняли Букачівці й Кнішницьке Загірє. Ці два мінуси цілоденної тяжкої праці 2. бригади спричинили довгу битву над Свіржом, яка вже над ранком 25./6. дійшла до великого завзяття, а в полудне 26./6. скінчилася відворотом 2. бригади.

З ЖИТТЯ ПОЗА ТАБОРОМ.

Кошиці. В році 1919. за старанням сот. Гарпішевського сформовано в Кошицях укр. робітничу сотню, що й до сьогодні існує під назвою: «Укр. робітничя сотня ч. 5».

В початках командантом тої сотні був ст. дес. Бубняк, а пізніше в 1920. р. переняв її пор. Посацький. По відході останнього до Братислави, переняв сотню пор. Ліщинський, який і до сьогодні остає на своєму місці.

Часті зміни командантів у початках існування сотні, впливали відємно на її стан, і через це культурно-просвітна праця серед стрілецьтва не могла, як слід, розвинутися. Справа змінилася на ліпше доперва в 1921. р., коли до Кошиць прийшов пор. Прохурський, як командант 9. сотні. За його ініціативою заснували кошицькі сотні «Культурно-просвітний Кругок», у якому згуртовані стрільці й підстаршини почали успішну працю над піднесенням духового рівня. Першою реальною роботою був хор під орудою пор. Прохурського та аматорський гурток. Праця пішла швидко вперед і в короткому часі видала неабиякі вислід.

Вже дня 18. VIII. 1921. улаштовано в читальні чел. «Засобарні» сценічну виставу з життя «Гайдамаків» і відспівано кілька народніх пісень. Пізніше 17. IX. 1921. впроваджено на сцену 3. й 4. дію «Невольника», а хор відспівав кілька пісень. По цих двох удатних пробах взялося стрілецьтво ще більше до праці над собою, а то тим більше, що й Чехи не були байдужими до наших вистав. На кожній із них було присутних много чеських старшин, стрільців і цивільного населення. Для них наша пісня була чимсь новим, а вистави оригінальним. І дня 8. 10. 21. відіграно комедію «Перехитрили» для своїх, а потім на прохання «Культ.-просв. Кругка» чел. 14. п. п. для Чехів. Як вистава принала їм до вподоби, видно з того, що управитель головної «УМСА», просив пор. Прохурського, щоб ще раз повторено її в міському театрі.

Крім аматорського гуртка й хору, отворено при сотнях курс для неграмотних і читальню. Курси неграмотних, що їх вів пор. Прохурський, виказали гарні успіхи, а читальня має вже до сьогодні понад 150 книжок різного змісту. До читальні передплачується теж краєві й заграничні часописи.

Тренчин. Укр. роб. сотня ч. 11. у Тренчині улаштувала дня 2. 4. 22. святочний вечір у честь Т. Шевченка. Програма свята складалася з двох частин. У першій представляла сцена широкий степ із могилою. Побіч могили серед зелені та цвітів виднів портрет Генія. Хор убраний у народні строї відспівав «Заповіт», а потому хоруший Гопіппи виголосив у чеській мові відчит про життя, творчість й значіння нашого невміручого Кобзаря. По відчиті відспівав хор кілька пісень, а п. Павлишинова віддеклямувала «Посланіє». На цьому першу часть скінчено.

На другу частину склалося декілька народніх пісень, а на закінчення відіграли комедію «На першій гулі» в полученню з «Вулицею» та відтанцювано коломийку. Так хор, як представлення випали дуже гарно. Саля стрілецького захисту була переповнена. Публіка була надзвичайно вдоволена. По скінченню коломийки оплески не вгавали й її повторено.

культ.-просв. праці. Чи тому, що провідники їх енергічні, живі люди, чи тому, що їх стрілецьтво старе, дисципліноване військо, чи одно й друге доповняє себе взаємно, досить, — що життя в тих відділах відроджується! Патріотичний дух, єдність і жажда поглибити своє знання, це їх кльч!

Дня 7. 12. 21. р. засновано там Культ.-просв. гурток для обох відділів. Заходом цього гуртка відбулося досі кілька вечірків, забав для стрільців і аматорських вистав. В останньому часі улаштовано академію в пам'ять 300-літньої смерті гетьмана Петра Конашевича Сагайдачного. В програму цього свята входили: Вступне слово чет. Долбицького, кілька пісень місцевого хору й на закінчення 2 дії з «Невольника». Саля була заповнена стрілецьтвом українським і чеським, та цивільною публікою. Співи й сценічні образки випали дуже гарно.

З повним признання належить зазначити жертволюбивість стрілецьтва та підстаршин цих двох відділів.

Світлив чет. О. Балицький.

Укр. робітнича сотня пор. Щирби в Кральовому Градці.

Чсл. полевий духовник Фріц в імени чеської публіки подякував щирими словами Українцям за улаштування так гарного вечірка, підносячи значіння таких свят, як найліпший середник ширення пропаганди між чужинцями.

Кральове Градець. У Кральовому Градці, в місті, що його колишня назва «Кенігрец» до сьогодні не виїшла з пам'яті наших селян, скитаються тепер вилуки тих дідів, що колись під тим містом воювали. Скитаються, як вигнанці, бо рідний край окупував нахабний — лютій ворог — Лях. Ті скитальці творять там два робітничі відділи, що під теперішню хвилю знаходяться під командою пор. Ортишського й пор. Щирби. З радістю приходить зазначити, що ті відділи проявляють найбільше енергії на ниві

Коли ходить о улаштування якоїсь вистави, чи вечірку, то комітет не потребує гризтися довго звідки взяти кілька корон на вступні видатки, бо там є звичай, що жаден стрілець не відмовиться від добровільного датку, чи позички, на вказану ціль.

Коли прийдеться працювати з такими підстаршинами й стрільцями, як Дубек, Гребешук, або Сенчина, то ціль праці певно досягнеться.

Взагалі, побувши хоч кілька годин між людьми тих роб. відділів, відноситься дуже м'яке вражіння й відходить від них із тим певним переконанням, що там є дійсно здорові суспільні одиниці, які не зійдуть ніколи із вибраного раз шляху, але підуть ним на стрічу сходячому сонцю навіть серед найприкріпших обставин життя!

П. В.

ВОЛИНЬ ПІД ВІЙСЬКОВИМ ЗАРЯДОМ ГАЛИЧАН 1919. р.

(Продовження.)

По розвалі Австрії падалили постіпно з різних фронтів та з давніх австрійських, позагалицьких частин Українці, через що стрічалися на українському фронті і в запілля все свіжі люди, які себе взаємно не знали. І хоч всіх нас лучила тоді одна велика ідея й спільність інтересів, то все таки відрадніше працювалося з давніми товаришами, хоч би вже тому, що звісно було, які це люди, яка їх минувшина, як заховувались і поступали в рішучих хвилях — а з відси легко можна було збагнути, як виявляються з положених на себе обов'язків та до якої служби найліпше надаються.

В старшинській столовій дізнався про моє нове приділення полковній мій товариш чет. Одовійчук і зараз таки зговорилися ми, що він попросить Окр. Команду о приділ його, як команданта пішої сотні мого півкуріння. Це досягнув він того ж таки дня. Команду скорострільної сотні обняв знов мій нікільний товариш, чет. Федорків і може тому, що обох знав я давніше як надійних людей і добре вишколених старшин, не багато клопоту робив я собі з цілою виправу, хоч передана в мою розпорядимість сила не стояла в яадному відношенні до вложених на мене завдань. Все ж таки небезпека, яка зі сторони Радивилова й Бродів грозилла Золочеві й цілому запіллю У. Г. А. не давала мені спокою й не допускала побіжності, а тимменше легковаження справ.

Ізда в зимову ніч неопаленим товаровим возом, лежанка на призначеному для обозних коний сіні, та на сотенних харчевих засобах, слабе блимання свічки — а притому найголовніше свідомість непевности, що мала прояснитися доперва за кілька годин по прибуттю — не давали розгону думкам хоч і так передвчасне плянування без яадних данних рівналось би будівлі воздушних твердинь.

В ночі приїхали ми на місце й стали вгрузуватися. Команданти повели відділи на квартири до касарень, а я подався за ними серед ночі до повітового команданта Бродів, сот. Подолянчук.

Знищені війною Броди, з розваленими домами з повнломлюваними вікнами, були в ночі подібні до мертвого, безлюдного міста. Рівномірний похідний стукіт відділів губився несмілим відгомоном у розвалинах, що встелені білою сніговою скатертю, щірилися на шлях темними отворами.

Повітовий командант мешкав при команді міста й туди казав я себе запровадити. Стійковий пустив мене до середини, де я застав сот. Подолянчука розібраного в ліжку. Та однострій його лежав під рукою на кріслі, на стіні висів набитий пістоль, а біля ліжка стояв опертий о нічну шафу крісик. Обійми набоїв блищали на шафці і з усього було слідно, що найменше ходило тут о спання.

Мій прихід очевидно сотника втішив — та про цілу подію не багато міг сказати. Населення представив, як місцевих большевиків, що одержують вказівки від своїх московських агентів. По такому короткому вступі став натякати на виправу, доказуючи, що вона цілком злишня, що шкода лише непотрібних терть, тимбільше, що Радивилівці й так мали заявити, що через бувшу границу не переступлять. Не хочуть тільки Галичан, уважаючи їх (мабуть задля австрійських одностроїв) Австрійцями, яких вони недавно збулись побіч таких же Німців. Одних і других уважали вони ворогами Київської Центральної Ради, а як прихильників зненавидженого гетьмана Скоропадського, безпощадно нищили.

Я дав сотникові виговоритися, думаючи, що все таки дізнаюся щось більше понад це, що відомо було й у Золочеві — та дарма. Сотник Подолянчук запитав кілька курінів приділено мені.

— Дві сотні піхоти й одну скорострілів — звучала моя відповідь — і то 2. сотня піхоти падіде доперва з Радехова.

— Коли ж думаєте наступати? — запитав мене сотник, мірячи мене недовірчивим поглядом.

— Зараз завтра рано! Чим скорше, думаю, тим ліпше... —

Тут перервав мені сот. Подолянчук, вискакуючи з криком із ліжка.

— Що?! З півкурінем пускатися в це гніздо шершелів?! З півкурінем?! Та ви тільки подумайте, що там кожне село уоружене й може видержати набоями понад п'ять місячну облогу! А військові? Та ж чет. Наливайка помагали виганяти військові частини! А ви з півкурінем?... Та ж це смішно! —

Сотник почервонів з обурення й чекав відповіді та я волів слухати, що він іще більше скаже, бо так думав і я, але тільки для себе. Та він мовчав і роздумуючи, хитав головою.

— Пане сотнику, я дуже радо візьму з вашої залоги хоч би й ще 2 сотні. — зачав я на ново розмову.

— Але! Пусте! — доказував здержуванним голосом повітовий командант. — Я не маю людей до служби в місті... ну, а крім цього... А скажіть мені, що буде тоді, коли вони вас розібють, як передвчера Наливайка й поженуться за вами аж на Броди? Чи тоді вже мені не треба залоги?... —

Сотник сам настрашився мабуть своїх слів, зірвався з ліжка й став збиратися:

— Ні! Це не можливо! Ходім до телефону, я мушу представити річ Окружній Команді. Це надто карколомне!... —

— Шкода труду, пане сотнику! Я маю невідкличний приказ і необмежені в цій справі повновласти став я його успокоювати.

— І наступаєте? —

— Маю такий приказ, пане сотнику. —

— Невідклично?! —

— Ні! Лиш оскільки вважатиму за конечне. Я сподіюся, що найду догідніщі средства. —

По цих словах впав сотник успокоєний на ліжку й порадив мені йти до передвчешніх розбитків Наливайка та до отамана Борового.

Кількадпевне перемучення, надмірне хвилювання й несподіване успокоєння, що я не буду на осліп наступати, відбилися на повітовому командантові в цей спосіб, що очі стали йому злипатися й він з чемности чекав лиш аж я відійду, щоби спокійно заснути. Я ще раз заспокоїв його, що пораджуся з другими товаришами й справу добре роздумаю; попросив повідомити мене, як наспіє радехівська сотня, побажав доброї ночі й пішов далі збирати відомости.

Мене повів вузкими вулицями нічний вартівник Команди міста, та переступаючи побіч команданта, я все таки не здавав собі справи з цілою подією. Все, що говорив сот. Подолянчук змахувало більше на його власні здогади й могло відноситися так до Радивилова, як і кожного иншого міста, чи села за Збручем, бо й це все чув він від инших. А крім цього, всі його старання зосереджувалися коло того, щоби не стягнути ворохобників до Бродів.

Вкортці спинилися ми перед другою гостинницею, де почував отаман Боровий, бувший командант радивилівської залози, що втік разом із нашими розоруженими людьми чет. Наливайка. На просьбу цього Борового вислала О. В. К. Золочів до Радивилова Наливайкову сотню, через поспіх, не розглянувши добре в чому річ.

Та в цій самій хвилі явився перед нами чет. Наливайко зі своїми старшинами й я порішив наперед вислухати його оповідання, щоби порівняти це з пречорними парисами сот. Подолянчука. Та довго довелося мені слухати. Про підступне розоруження говорили схвильовано, та їх надто скорі висловки, що нічого там не вдасться вже ратувати, ані направити, треба було піддати строгій провірці. А все ж таки зневіра сот. Подолянчука явилася мені не раз оправданою й я чув як сильне мусіло бути вражіння цього нічного нападу — братів на братів у Радивиліві, коли ніхто не хотів там вдруге й показуватися.

Тимчасом оповідання вичерпувалося, описували вже лиш подробиці й виказували особисті погляди та, горячі запевнення, перебиваючи себе взаємно. Я кинув іще кілька питань про число ворохобників та про настрій Радивилівців самих. І хоч з'ясування цілого перебігу відбулося не без певної односторонності та пересадки, то все ж таки ціла загадочна ніч у Радивиліві стала поволі прояснюватися.

— «А ви з півкурінем у це гніздо шершенів?» — Ці слова повітового команданта мали тепер для мене інше значіння. Та вертати домів без нічого, не розвідавши навіть як слід справи, було би більше чим нечесно. До повного образу належали ще погляди отамана Борового й вістки з самого таки Радивилова, які я порішив за всяку ціну роздобути. А тоді можна буде старатися найти вихідну точку цілого непорозуміння.

Розмова скінчилася. Я повідомив четаря Наливайка, що він зі своїми розбитками підчинється мені, поручив йому збирати та вишукувати розпорошені гуртки, бо ранком маємо зачати після всякої правдоподібності наступ, щоби випередити в цьому Радивилівців. На лихі предсказування з їх сторони відповів я мовчанкою, та в душі в мене було вже порішено, що оружна сила в полегшенню цієї справи має бути лише дрібною прикрасою, додатком, наче маленька точка над більшим від неї «і».

— Дальші подробиці й диспозиції завтра, добраніч! —

Старшини пішли до своїх розбитків та невеселі думки вертілися їм у похилених головах. А все, що вони розказали, з'ясовувало цілу подію слідуючо:

Боровому, що був командантом 1. волинського полка в Дубні, закидали спроневір'я — до спілки з братами — державних грошей і ждали висвітлення цієї справи, а також докоряли, що строгістю й дисципліною в військових частинах нагадував старий режим, «хоч тепер свобода, бо республіка». Не маючи жадного иншого опертя, звернувся він за поміччю О. В. К. Золочів і на свою просьбу одержав сотню чет. Наливайка з двома скорострілами.

Як лише Галичани прибули до Радивилова, вийшла їм на зустріч музика й відбулося незвичайно щире прийняття. Вечером відбувалася в їх честь театральна вистава й уряджувано забави. Та щирість не трівала довго. Вкортці довідалися Радивилівці в чому річ і збагнули, що Боровий опираючися на Галичан, буде тепер іще менше податливий на їх просьби й грозби. Тому не лишалося їм нічо иншого, як лише позбутися цих свіжих відділів, що могли кожної хвилі стати в обороні загроженого команданта, якому вони й до певної міри підлягали. Для того то порішили Радивилівці напасти вночі на нічого не прочуваючих Галичан і по розоруженню вигнати їх, звідки прийшли.

З Галичанами находився й Боровий, хоч його полк стояв у Дубні. Частина волинського полку замовили

собі Радивилівці до помочі, щоби бути цілком певними побіди.

Полк цей утворився вже за українських часів і рекрутувався з самих Волиняків. У своїй організації брав зразок большевицької системи — виборного — чим зраджував і свою до большевиків симпатію.

Нападу довершено вночі, коли стрілецьтво спало по кватирах, або було разом із запрошеними старшинами на театральній виставі. Приміщення обступили з усіх боків і відкрили сильну крісову й скорострільну пальбу по вікнах, кидаючи до середини ручні грати. Про оборону або утечу не можна було й думати. Боровий вискочив вікном і втік, це вдалося ще й його старшинам та кільком Галичанам.

Одна лиш чета під проводом четаря Головина, що сторожила залізничного двірця, поспішила загроženим із підмогою. Та перед стрілецьким приміщенням заступили четі дорогу й розгорівся правильний бій. Вкінці чету окружили й взяли в перехрестний огонь, тому, щоби пробитися до кватир, кинулася чета на багнет, але мусіла улячи перевазі. В сотенних приміщеннях переведено саме розоруження й ця сама судьба стрінула й окружену чету. Чет. Головин був повалений ударом прикладу й лежав на снігу з окровавленою головою.

Розоружених зібрали разом, уладили «мітинг», пояснили їм суть радянського ладу, а найбільше допитувалися стрільців, чи не за строго поведуться з ними старшини, щоби тепер їм відплатитися.

Мовчки слухали Галичани цілої повени дивоглядних слів і нічого... тільки слухали... Якійсь із російських поворотців вихопився й собі та скоро знімав і замовк. Намучилися Радивилівці та без успіху, галицький мужик не дав себе так легко заразити большевицькою дурійкою. Слова лунали за словами, Галичани слухали й мовчали. І поконані недавно зброєю, нечесно, нечайним нічним нападком розоружені, поконали тепер своїх побідників упертою мовчанкою. Зрозуміли це Радивилівці. Промови перемінилися в погрози, ніхто їм не притакнув, ніхто ні словом не озвався. Їх виганяли до Бродів з погрозою, що зроблять так із усіма Галичанами, які, маючи до діла з Ляхами в себе, пхатимуть носа в їх домові справи, заводячи свої «розумні» порядки. Зброї не звернули. Чи були ранені й убиті підчас цілої перестрілки, годі було ствердити, бо багато розбіглося, багато по розоруженню прямувало малівцями до границі, а останні мали забратися негайно, так, що на оглядання побоевища не було часу. В приміщеннях жертв не було, бо стріли крізь вікна попадали в стіни, а всі лежали перухаючися на долівці.

Так відбулася гостина Галичан у Радивиліві й їх розоруження.

Всі старшини були одної думки: завертати поспішно до Золочева, бо там не півкір'я, але й австрійської бригади було би мало.

Я зблизився до дверній гостинниці, щоби почути ще, що скаже головний герой цілої пригоди, отаман Боровий. Став стукати до дверній й добиватися, але ніхто не відчиняв. Спали твердо, або боялися. Я стукав у двері й вікна й вкортці почув таки в гостинниці признаки життя. Та довго ще довелося мені стояти на морозі, відповідати крізь двері на різні питання, слухати шопотів й нервової біганини по цілій гостинниці, залевнювати, що я не Радивилівець заким відчинилися двері й я ввійшов до середини. То все трівало добру хвилю й підчас того старався я пов'язати все, про що дізнався, в одну цілість, помагаючи собі ще й тим, що знав цей елемент з побуту в Росії, як полонений австрійський старшина. Тікаючи опісля через Київ на Броди, переїздив я через Дубно й Радивилів і пересвідчився наглядно, що від мартової революції 1917. р. перейшли горожани колишньої російської імперії тільки переворотів, тільки наслухалися всіляких агітаторських гієн і тільки разів попекалися, що

з одного боку вважали неминучою konieczністю виконати хоч один переворот у протязі щонайменше чверть року, а з другої сторони опиралися всякій власті, хоч би це була її центральна радянська. Признавали самотньо волости, а в країні мірі ще й повітові власті. Другі волости, або повіти уважалися цілком самостійними, які можна грабити, або завоювати, або в разі потреби закликати на поміч. І то не в ім'я грозячої спільної небезпеки, а радше задля частини можливої добичі. Кличі народної волі, свободи, самоозначення відбивалися в різних інтерпретаціях, відповідно до середовища й часу, а головне до настрою, про який вже подбали «діячі», що старалися пірвати темні селянські маси та рідко до дійсно великих діл, тільки до своїх особистих замірів, а коли й не своїх особистих, то своїх партій. При «зміні курсу» зчезали й ці «діячі», а нарід напружував увесь свій природний «хлопський розум», недовіряв нікому й не вдавався в дальні комбінації, як на волости й повіти, не думав про тривкість відносин, як до найближчого перевороту.

В міру з цим змагалася й витонченість та пляновість усякої пропаганди, вершок якої опановували все большевики, що розфанатизовані своїми позірною райськими кличми, опоганювали заміри своїх противників закидами й підозріннями старорежимності, посягання на «народні свободи» і т. п.

Я перейшов цілий лабіринт коридорів, сіни і кімнат заки дібрався до отамана Борового й його «штабу». Всі стояли озброєні між безладно розставленою мебеллю. Я назвав себе й попросив вияснення, що було безпосередньо причиною стрілянини, та де, після його думки, належалося шукати винуватців. Успокоїлися й попросили хто на чому міг, ставляли зброю побіч себе. Боровий, стрункий, високий мушкетер, чорноволосий і з чорним на «англійсько» вусом, з орлиним носом, зраджував чоловіка упертого, енергійного й хитрого, хоч горячковість, із якою осуджував своїх родимців, теперішніх «буптівників», казала догадуватися, що ціла подія має не загальний, не партійний навіть, а чисто особистий підклад. Переповів подію з гримом, які намагалися «свободолюбці» розділити поміж себе, чого він не міг допустити, та розказував, що суперники його заходилися позбавити його посади, захитуючи довіря людей, що самотньо про це ринали. Жалівся, що він не хотів понижати себе й вислугуватися товпі, як це робили його суперники, ані не гуртував собі крикунів, кліки, яка в рішучій хвилині його піддержала би. Говорив далі про свій «офіцерський чин» при російській армії

й клявся чесним словом, що підозріння його родимців ніщо инше, як сплетні й наклепи. Вкінці заявив, що він все готовий служити українській справі й навіть тепер, коли йому в Радивиліві грозить неминуча смерть самосудом, навіть тепер він готовий завести мене з цілим відділом манівцями так, що за успіх може певно ручити. Мені мало не вихопився докір за недавно розоружений відділ чет. Налпвайка, але ніч добігала кінця, треба було подумати й про відпочинок, зак іще справа не знаходиться в повному розгарі.

Скупенька залоза Бродів держала строге поготівля, а в браку сильнішої кінноти держали розвідчу службу поодинокі кіннотчики під проводом пор. Возняка, прорізуючи час від часу лісний тереп між Бровами й негостинним Радивиловом.

Жадних тривожних вісток не було. Радивилівці доволілися мабуть розоруженням галицької сотні, заливали десь по своєму звичаю «побіду» й про наступ, якого ми очікували, певно й не думали.

Заким я положився в близькій до касарень гостинниці, мусів передати зібраний матеріял О. В. К. Золочів із домаганням, що обіцяна мені підмога, а це курінь піхоти й батарея, або замість неї бронепоезд мусять стояти готові до відходу.

Депеша була шифрована, ключ знаходився лиш у мене й Окр. військового команданта в Золочеві, так, що я міг бути певним, що жадного зловжитку не буде.

По брідських вулицях стежила жидівська міліція й задержувала кожного стрічного, жадаючи виказки, причому були теж і ми кілька разів перевірені.

Четар Наливайко зголосив число розбитків понад 30, причому кількох за немовне словнення обов'язку були аж до ближнього розгляду поставлені під сторожу.

Проче мусілося оставити до завтра. Я рішився припоровлювати приповідку: «не спитавши броду, не лізь у воду», хоч всі були переконані, що завтра ранком підуть у наступ. Найбільше опонентів давали очевидно ці, що не охололи ще по перній вшправі й уже заздалегідь пересуджували всі нові заходи.

Чергові до служби старшини перебрали на себе важне завдання наглядати до ранку над нашою безпекою, а їм під рукою стояв малий відділ поготівля.

З цим положився я на короткий відпочинок нерозбіраючись, бо найголовніша пайка припадала на завтра, згл. на найближчі дні.

(Продовження буде.)

ОПОВІСТКИ.

Добровільні датки.

На фонд будови пам'ятника бл. п. Миколи Шемердяка, студента гірничої академії в Пшібрамі зложили на адресу Кружка У. Г. С. «Каменярі» до 12. VII. с. р. в чеських Коронах: Члени К. У. Г. С. «Каменярі» 412, Укр. акад. громада Берно 351, Горожанський комітет Прага 300, Пр. єпископ Канади, Н. Бутка 225, Укр. господ. Академія, Прага 200, Посольство З. У. Н. Р., Прага 100, Місія У. Н. Р., Прага 100, Просв. Кружок при укр. роб. відділі Німецьке Яблоно 50, М. Шановал 50, Проф. Др. Смоль-Стоцький 50, Іван Рудницький Прага 30, Н. Григорійв Прага 20, о. Н. Левицький Підкарпаття 20, Монастирський І. 20, Мих. Бочковський 20, М. Галаган 5, С. Гольдман 10, Галаган 10, Н. Мартос 10, Вол. Левицький 10, Марія Фуртак 5, Анна Студницька 5, М. С. Косюра 5, Лев Місцовацький 5, Технічна громада «Основа» Прага 215, Інж. Ярмекевич 3, збірка К. П. К. в таборі в Йозефові 548 (в тій сумі міститься вже дар таборової «Самопоміч» в квоті 500 Кч). Усім жертводавцям складає щире подяку: Комітет будови пам'ятника при К. У. Г. С. «Каменярі» в Пшібрамі.

Надіслане.

Від Видавництва: «Українське Слово» одержала редакція «Українського Скитальця» слідуєчі книжки: 1. Тарас Шевченко: «Кобзар», повний ілюстрований збірник творів поета з життєписом та передмовою Богдана Лепкого, сторін XVI + 312 великої вімки в два стовбці. Розкішне видання з кольоровою обгорткою. 2. Тарас Шевченко: «Гайдамаки», розкішне видання з портретом автора й ілюстраціями, сторін 100 + VIII. 3. Тарас Шевченко: «Думки», вибір поезій, сторін 32 шіснацітки. 4. Іван Котляревський: Твори. Том II. «Наталка Полтавка», «Москаль Чарівник», і «Ода до князя Куракіна», зі вступом і поясненнями Богдана Лепкого, стор. 112. 5. С. Томашівський: «Під колесами історії». Нариси й статті, стор. 104. 6. Пантелеймон Куліш: Твори. Том I. «Чорна Рада», зі вступом і поясненнями Богдана Лепкого, стор. 240. 7. «Достойно есє», збірка статей у Шевченкові роковини, з портретом Шевченка, стор. 24 шіснацітки. 8. О. Федькович: «Поезії», з образом поета, стор. 32 шіснацітки. 9. Н. Л.: «Дещо про гроші», стор. 24 шіснацітки. Замовляти на адресу: «Ukrainske Slovo», Buch- u. Zeitungsverlag G. m. b. H. Berlin-Schöneberg 1, Hauptstrasse 11.

